

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Nácvik lidové písně v mateřské škole formou tvořivých aktivit

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor:

Učitelství pro mateřské školy

Autor práce:

Anna Opletalová

Vedoucí práce:

MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Zadání bakalářské práce

Nácvik lidové písně v mateřské škole formou tvořivých aktivit

Jméno a příjmení: **Anna Opletalová**
Osobní číslo: P18000252
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Zadávající katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

Cíl: Vytvoření metodických listů k nácviku lidových písní v MŠ pomocí různých tvořivých aktivit a jejich následná realizace v Mateřské škole U Bertíka.

Požadavky: Prostudování odborné pedagogické literatury a odborné literatury věnující se hudebním činnostem v MŠ. Zpracování metodických listů pro nácvik lidových písní a jejich realizace ve vybrané MŠ.

Metody: Výběr lidových písní pro děti předškolního věku a jejich následná integrace s vhodnými tvořivými činnostmi.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- KUBECOVÁ, M., PEHELOVÁ, M., SLAVÍKOVÁ, M., RŮŽIČKOVÁ, V., VÁŇOVÁ, H., 2017. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 978-80-7496-332-2.
- RAKOVÁ, M., ŠTÍPLOVÁ, L., TICHÁ, A., 2012. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno: Edika, ISBN 978-80-266-0067-1.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A., 2013. *Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]*. 4. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0527-2.
- TICHÁ, A., RAKOVÁ, M., 2014. *Zpíváme a hraje si s nejmenšími: od narození do 8 let*. 3. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0629-3.
- ZEZULA, J., JANOVSÁ, O., 1987. *Hudební výchova v mateřské škole: Metodika*, Praha: SPN.

Vedoucí práce:

MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

1. února 2020

Předpokládaný termín odevzdání:

1. května 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. března 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

2. dubna 2021

Anna Opletalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní MgA. Janě Konvalinkové, Ph.D. za odborné vedení, inspiraci a spolupráci při tvorbě bakalářské práce. Zároveň bych zde ráda vyjádřila poděkování celé své rodině za láskyplnou podporu a pomoc v průběhu celého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá lidovou písní a jejím nácvikem v mateřské škole formou tvořivých aktivit. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na specifické rysy předškolního vzdělávání, vývojové zvláštnosti dítěte předškolního věku, jeho vztahu k hudbě a k hudebně pohybovým činnostem. Dále se věnuje obecné charakteristice, historii a významu lidové písně, jejímu přínosu a možnostmi využití v mateřské škole.

Obsahem praktické části jsou vytvořené metodické listy pro nácvik lidové písně v mateřské škole formou tvořivých aktivit, jejichž realizace je následně i zhodnocena.

Klíčová slova: mateřská škola, předškolní věk, hudební činnosti, lidová píseň, nácvik lidové písně, metodické listy

Annotation

The bachelor's thesis addresses a folk song and its practice through creative activities in kindergarten class. It consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical part focuses on specific features of preschool education, the developmental irregularities in preschool aged children, their relationship with music and performing arts. Furthermore, it explains general characteristics of a folk song, through its history and significance, and its benefits and usefulness in kindergarten environment.

The contents of the practical part include original methodological sheets for practicing folk songs in the form of creative activities, and its implementation which is then evaluated.

Key words: kindergarten, preschool age, musical activities, folk song, practice of folk song, methodological sheets

Obsah

Seznam obrázků	10
Úvod.....	11
1 Vliv hudby na rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku	12
1.1 Vývojové zvláštnosti dítěte předškolního věku	12
1.2 Specifika předškolního vzdělávání	12
2 Hudební vývoj dítěte	14
2.1 Prenatální období	15
2.2 Kojenecké období.....	15
2.3 Batolecí období	16
2.4 Předškolní věk.....	17
3 Hudební a pěvecké činnosti v předškolním vzdělávání	19
3.1 Dětský hlas a zásady jeho hygieny.....	19
3.2 Zpěv v MŠ.....	20
3.3 Tradiční nácvik písně	20
4 Hudebně pohybové činnosti v předškolním vzdělávání.....	22
4.1 Pohybová omezení dítěte předškolního věku.....	22
4.2 Základní pohybové činnosti v hudební výchově.....	23
5 Lidová píseň	24
5.1 Obecná charakteristika lidové písně.....	24
5.2 Stručná historie vývoje české lidové písně	24
5.3 Lidová píseň v mateřské škole	28
6 Tvořivé činnosti.....	29
6.1 Tvořivost v předškolním období	29
PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
7 Metodické listy pro nácvik lidových písní	32

7.1	Metodický list č. 1 – Bude zima, bude mráz.....	32
7.2	Metodický list č. 2 – Cib, cib, cibulka.....	35
7.3	Metodický list č. 3 – Červená, modrá fiala	38
7.4	Metodický list č. 4 – Holka modrooká.....	41
7.5	Metodický list č. 5 – Chovejte mne, má matičko.....	44
7.6	Metodický list č. 6 – Já jsem muzikant	47
7.7	Metodický list č. 7 – Když jsem já sloužil	50
7.8	Metodický list č. 8 – Mám já v levé noze trn.....	53
7.9	Metodický list č. 9 – Spi, děťátko, spi	57
7.10	Metodický list č. 10 – Travička zelená	59
8	Závěr.....	62
	Seznam bibliografických zdrojů	64
	Seznam internetových zdrojů.....	66

Seznam obrázků

Obrázek 1: Notový záznam písně Bude zima, bude mráz (Jánský, 1994, s. 13)	32
Obrázek 2: Notový záznam písně Cib, cib, cibulenka (Jánský, 1994, s. 12)	35
Obrázek 3: Tvořivá grafomotorika chlapce, Liberec, 25.3.2021	37
Obrázek 4: Notový záznam písně Červená, modrá fiala (Jánský, 1994, s. 16)	38
Obrázek 5: Notový záznam písně Holka modrooká, https://pin.it/1KYf0VG	41
Obrázek 6: Pomůcky (Hra na detektiva s obrázky), Liberec, 20.3.2021	42
Obrázek 7: Notový záznam písně Chovejte mne, má matičko (Jánský, 1994, s. 21)	44
Obrázek 8: Notový záznam písně Já jsem muzikant (Jánský, 1994, s. 23)	47
Obrázek 9: Notový záznam písně Když jsem já sloužil (Jánský, 1994, s. 33)	50
Obrázek 10: Notový záznam písně Mám já v levé noze trn (Jánský, 1994, s. 39)	53
Obrázek 11: Notový záznam písně Spi, děťátko, spi (Jánský, 1994, s. 62)	57
Obrázek 12: Notový záznam písně Travička zelená (Jánský, 1994, s. 71)	59
Obrázek 13: Tvořivá grafomotorika chlapce, Liberec, 26.3.2021	61

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem volila s ohledem na své dlouholeté zájmové preference, které se týkají hudby a všech hudebních činností a možností. Zároveň jsem od začátku svých studií na střední škole přesvědčena o tom, že bych velmi ráda pracovala s předškolními dětmi, ke kterým mám velmi vřelý vztah a v současné době usiluji o to, aby se mi toto přání splnilo. Tyto dva faktory daly za vznik myšlenky pro jejich propojení, díky kterému se mé dvě srdcové záležitosti spojí v celek.

Bakalářská práce se bude zabývat hudebními činnostmi a možnostmi jejich využití v MŠ, lidovou písní, její tradicí a potenciálem, vztahem dětí k hudbě a zpěvu a podstatě specifických tvořivých činností spojených s hudbou v předškolním vzdělávání.

Cílem mé práce je vytvoření a realizace metodických listů, které budou využívat různých tvořivých a netradičních činností pro nácvik lidové písně v mateřské škole.

1 Vliv hudby na rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku

Odborná literatura, která se věnuje hudbě ve vztahu k dítěti předškolního věku, označuje tento vztah za plnohodnotnou součást výchovy a vzdělávání dítěte v mateřské škole, který se jednoznačně podílí na jeho harmonickém, komplexním a osobnostním rozvoji.

Někteří autoři se dokonce často ztotožňují s názorem, že hudba dokáže kultivovat dětskou duši a může pomoci překonávat povrchnost a konzumní způsob života, který v dnešním světě převažuje. Radostné a libé pocity, které dítě prožívá při hudebních činnostech již v předškolním období, ho následně mohou podněcovat pro vyhledávání dalších hudebních podnětů v průběhu jeho života. Zároveň je také uváděno, že pro hudební rozvoj dítěte je stěžejní a velmi senzitivní právě období jeho předškolního věku (Raková, Štíplová, Tichá, 2009, s. 9, 10).

1.1 Vývojové zvláštnosti dítěte předškolního věku

Období předškolního věku je charakteristické pro rozvoj základních schopností a dovedností dítěte, jako například rozvoj v oblasti motorického vývoje nebo užívání a zdokonalování řeči. Jedná se o věk charakteristický dětskou hrou, pohybem, energií, nadšením, zvědavostí a aktivitou. V oblasti kognitivního vývoje převažuje názorné, předoperační a magické myšlení, spíše mechanická a krátkodobá paměť, nestálá a krátkodobá pozornost, která je spjata s motivací. Významným poznávacím procesem je vnímání, díky kterému dítě lépe přijímá nové poznatky a má možnost si je lépe osvojit. Typickým rysem tohoto období je egocentrismus, prvotní socializace a důležitou determinantou je sociální a emoční vývoj. Jedná se o důležitý mezník pro objevování vlastní identity a svého místa na světě.

1.2 Specifika předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání představuje plnohodnotnou součást systému vzdělávání v ČR. Jedná se o primární stupeň veřejného vzdělávání, které se řídí dle pokynů a požadavků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Podmínky a pravidla institucionálního vzdělávání dětí předškolního věku stanovuje státní, závazný a otevřený dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV, 2018, s. 4, 5).

Stěžejním pilířem předškolního vzdělávání je individualizovaný, výchovně-vzdělávací proces, který plně respektuje vývojová stadia a potřeby dítěte v oblasti

fyziologické, kognitivní, emocionální a sociální. V předškolním vzdělávání se uplatňují specifické formy a metody práce, které jsou založeny na přímých zážitcích, zkušenostech a prožitku dítěte. Jedná se například o prožitkové, kooperační, situační a spontánní učení, které má za úkol podněcovat a rozvíjet dětskou mysl, zájem, zvědavost, tvořivost a zároveň přispívat k harmonickému a komplexnímu rozvoji dítěte ve všech oblastech jeho vývoje (RVP PV, 2018, s. 7, 8).

Předškolní vzdělávání je proces cíleného a organizovaného působení na dítě s cílem jeho komplexního rozvoje s ohledem na jeho individuální potřeby, zájmy a zvláštnosti. Doplnuje a podporuje rodinnou výchovu, poskytuje podnětné prostředí a vytváří optimální předpoklady pro další vzdělávací cestu dítěte.

2 Hudební vývoj dítěte

Celoživotní proces, během kterého dochází k vnitřním či vnějším proměnám každého jedince, nazýváme vývoj.

Periodizaci vývoje jedince můžeme sledovat v různých oblastech, kterým se věnují i některé odborné vědní disciplíny. Mezi takové patří vědní obory, jako například vývojová biologie, která se věnuje procesu fyziologického růstu a celkovému vývoji organismu a dále pak vývojová psychologie zaměřující se na průběh a psychický vývoj člověka od početí po smrt.

Vývoj dítěte je nejčastěji sledován a komplexně posuzován především s ohledem na jeho školní zralost a připravenost. V tomto směru je pak vývoj dítěte kategorizován do základních vývojových oblastí, kde každá má své jasně dané vývojové mezníky a charakteristiky, které jsou posuzovány a brány jako určitá norma. Ke každému dítěti by se však mělo přistupovat jako k jedinečné individualitě s vlastními, speciálními a specifickými rysy, potřebami či možnostmi, a to jak z hlediska biologického a psychického, tak i z hlediska sociálního. K vývoji dítěte předškolního věku, posuzování jeho školní zralosti a připravenosti by se tak mělo vždy přistupovat individuálně a celistvě.

Vývoj můžeme pozorovat například i v estetických a uměleckých činnostech dítěte. Typickým příkladem může být vývoj a vývojová stádia dětské kresby, která mají rovněž různá diagnostická využití.

S ohledem na podstatu této bakalářské práce se nyní pokusím podrobněji zaměřit na hudební vývoj, který bývá úzce spjat především s psychickým zráním, rozvojem nervové soustavy a sluchovým vnímáním dítěte.

Hudební ontogenezi jedince ovlivňují především vnitřní a vnější faktory. Vnitřními činiteli jsou určité vrozené predispozice a geny, se kterými již jedinec přichází na svět. Mezi vnější činitele se pak řadí vliv rodiny a výchovy dítěte, prostředí, ve kterém vyrůstá, množství a kvalita hudebních zážitků či aktivit, se kterými se má možnost setkávat. Hudební vývoj je chápán jako přirozeně probíhající proces, který je ve vzájemné interakci s rozvojem všech fyziologických a psychických fází vývoje dítěte.

Periodizace hudebního vývoje dítěte je nejčastěji kategorizována do následujících vývojových etap.

2.1 Prenatální období

Období od početí až do narození dítěte, tj. prenatální období, nebylo v dávných dobách společnosti považováno za důležitý mezník, který by mohl ovlivňovat celkový vývoj jedince. Veškerá pozornost byla k dítěti a jeho vývoji směřována až od samotného porodu, tedy v období perinatálním.

S rozvojem vědy, medicíny, vzdělanosti lidu a jejich celkové informovanosti došlo v tomto ohledu k zásadním změnám, které daly za vznik zkoumání a pozorování plodu právě již v prenatálním období. Proto vědci a lékaři začali ve svých výzkumech řešit a pozorovat mimo biologický prenatální vývoj také smyslový a emoční vývoj plodu. Význam těchto studií se časem ukázal jako zcela zásadní v otázce celkového a celoživotního vývoje jedince. V dnešní době je již prokázáno, že dítě v těle matky dokáže reagovat na určité podněty z vnějšího prostředí, nejčastěji na akustické či pohybové, a dokáže vnímat i základní emocionální rozpoložení matky. Jedná se tak o utváření prvních sociálních interakcí mezi matkou a plodem.

Perinatální období je tak v současné době považováno za plnohodnotnou součást komplexního vývoje jedince.

Právě ono mateřské lůno můžeme s jistou dávkou nadsázky považovat za první prostředí, ve kterém se dítě setkává s prvním výrazovým prostředkem hudby, tedy s rytmem. Ten může být udáván a dítětem vnímán již od 4. měsíce těhotenství v podobě tlukoucího srdce matky. Dalším činitelem, který následně ovlivňuje hudební vývoj dítěte je rozvoj sluchového ústrojí a vnímání, které se v průběhu těhotenství značně vyvíjí a již od 7. měsíce těhotenství je plně funkční sluchový nerv. Plod je tak podněcován zvukem přicházejícím zvenčí ještě před narozením.

2.2 Kojenecké období

Období od 1. měsíce života do 12. měsíce života dítěte je období charakteristické pro somatický, motorický vývoj a zrání centrální nervové soustavy. Během tohoto období dochází k rozvoji a důležitým změnám téměř ve všech oblastech vývoje. Primární potřebou je uspokojování základních biologických potřeb a hlavním komunikačním prostředkem je dětský pláč. Již ve 3. měsíci je dítě schopné tvořit a vydávat první a dlouhé samohláskové zvuky, broukat si a hlasitěji se smát. Se začátkem 6. měsíce začíná dítě žvatlat a pomocí svého hlasu již dokáže vyjadřovat své základní pocity. V prvním roce jeho života tak často přichází na řadu i první slovo, tedy klíč, který nám otevírá

pomyslnou bránu do světa řeči, komunikace, mluveného slova a v neposlední řadě také našeho hudebního vývoje (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 52, 53).

Právě v tomto vývojovém období se může dítě poprvé nejvíce setkávat s hudbou. Často totiž tvoří doplněk různých herních předmětů či plyšových hraček, které tak lépe upoutávají pozornost dítěte. Další skvělou příležitostí pro setkání s hudbou představuje zpěv matky či jiných členů rodiny, kteří mohou dítěti zpívat ukolébavky, různé písničky nebo říkat rytmizovaná říkadla.

Kojenci se sluch stále zdokonaluje, dokáže reagovat na různé zvukové podněty a pokouší se je napodobovat. Důležitým prvkem tohoto období je také dětský křik, který sice ze začátku nemá velký rozsah, ale často se pohybuje kolem tónu a¹. Rozsah křiku se postupně stále zvětšuje a dává tak základy budoucímu mluvnímu i zpěvnému hlasu (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 53, 54, 55).

2.3 Batolecí období

Období mezi prvním a třetím rokem života dítěte je charakteristické pro velký rozvoj v oblasti jeho motorického vývoje. S největším posunem pak konkrétně v hrubé motorice. Dítě leze, začíná chodit, pohybovat se samo, začíná objevovat svět a stává se více samostatnějším. Rozvíjí se také jemná motorika, zdokonaluje se úchop a objevují se první, nahodilé pokusy o kresebný projev. Mimo jiné dochází i ke značnému rozvoji řeči a komunikace (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 72).

Velký vliv na budoucí rozvoj slovní zásoby a řeč dítěte zde sehrává matka a osoby, které s ním sdílí domácnost. Tyto nejbližší osoby tak utvářejí dítěti určitý jazykový rámec a vzor, který má dítě tendenci napodobovat, a podle kterého si tedy utváří své prvotní řečové návyky. Pokud je například matka temperamentní, je zvyklá mluvit velmi rychle, nahlas a doprovázet svůj bohatý řečový projev o výraznou gestikulaci, je pravděpodobné, že si bude dítě tyto návyky postupně osvojovat a ve svém následném hlasovém projevu je bude částečně kopírovat. Druhým příkladem je pak typ matky, která na dítě příliš nemluví, nekomentuje určité činnosti nebo mluví potichu, monotónně či nějak jinak nevýrazně. V takovém případě jsou pak dítěti zprostředkovávány mluvní vzory, které se v jeho následném vyjadřování projeví také.

Batolecí období je velmi senzitivní v mnoha směrech. S ohledem na hudební vývoj je tedy důležité, aby se dítě často setkávalo s rozmanitými formami a podobami hudby, aby mělo dostatek hudebních podnětů a bylo samo k těmto činnostem

podněcováno. Hudba dítěte zajímá, přináší mu uspokojení a radost. Mívá rádo výrazně rytmické skladby, změny v dynamice a různě hravé melodie. Starší batole už dokáže vnímat a někdy i vyjadřovat jednoduchý rytmus, stále více se projevuje jeho zájem o hudbu a jeho aktivita v podobě drobných popěvků či zpívání jednoduchých písniček je vysoká.

Pokud bude dítěti nabízeno velké, kvalitní a rozmanité množství hudebních podnětů a bude podněcováno k elementárnímu muzicírování, je více pravděpodobné, že jeho následný hudební vývoj bude probíhat harmonicky a dítě bude mít k hudbě velmi kladný vztah.

2.4 Předškolní věk

Vývojová specifika dítěte předškolního věku jsou již uvedena v první kapitole bakalářské práce, kterou tak zde jen následně doplním.

Vývojové období mezi třemi až šesti lety života dítěte tvoří stěžejní a důležitý činitel v celoživotním vývoji jedince a zároveň je považován za nejpodnětnější a pestré období v hudebním vývoji.

Jedná se o věk charakteristický prvním, institucionalizovaným vzděláváním v mateřské škole, kde se dítě také možná vůbec poprvé setkává s řízenými a organizovanými hudebními činnostmi. V dnešní době je také dokonce už běžné, že některé předškolní děti už také pravidelně navštěvují přípravné ročníky na základních uměleckých školách, kde se hravou formou seznamují s různými formami hudby, hudebními nástroji a některými elementárními základy hudební nauky.

Z anatomického hlediska dochází u dětí také k významné změně hlasivkového svalstva, které roste a dotváří se také funkčnost sluchového a hlasového orgánu. Hudebnímu vývoji s tomto období také značně pomáhá rozvoj řeči, který blahodárně ovlivňuje pěvecký projev. Spontánní melodie, které dítěte brouká či zpívá se často pohybují nejčastěji v rozsahu durové tercie a největší motivací pro hudební činnosti je stále hra (Kodejška, Váňová, 1989, s. 77, 78).

S ohledem na vše výše zmíněné můžeme tedy konstatovat, že hudební vývoj jedince je proces probíhající již od prenatálního období po celý jeho život. Každé dítě nemusí být zákonitě rodiči vedeno k hudebním činnostem či hře na hudební nástroj a ani jeho samotné zájmové preference se později nutně nemusí ubírat tímto směrem. Hudba

je však radost a potěšení pro každou duši, která se s ní setkává, vyhledává ji, dokáže jí naslouchat nebo s ní dále tvořit a pracovat.

3 Hudební a pěvecké činnosti v předškolním vzdělávání

Hudba, zpěv a pohybově rytmická cvičení tvoří nedílnou součást každodenních činností v mateřské škole (dále jen MŠ). K nejčastějším hudebním činnostem v MŠ patří zpěv a nácvik písně. Ve stěžejní roli působí paní učitelka, která je dítěti vzorem. Proto by měla být schopna ovládat svůj hlas a zpěv z hlediska technického i didaktického, její tóny by měly být intonačně správné, artikulace výrazná, její celkový přednes by měl být přirozený a měl by dítě zaujmout a motivovat k jeho vlastním, hudebním činnostem. Zpěv je nejčastěji spojován s pohybovými činnostmi. Toto spojení dítěti pomáhá lépe fixovat text, rytmus a dochází k rychlejšímu a lepšímu osvojení dané písně. Hudební činnosti v MŠ jsou spojeny a prolínají se v činnostech pěveckých, poslechových, pohybově hudebních a instrumentálních.

„Čím podnětnější je hudební prostředí, které dítě obklopuje, tím je jeho touha po vlastním hudebním vyjádření silnější. Moudří rodiče a učitelé nešetří chválou a umožňují dětem zpívat a muzicírovat co nejčastěji, každý den, každou volnou chvíli“ (Halasová, Velanová 1995, s. 2).

3.1 Dětský hlas a zásady jeho hygieny

Kvalita a vývoj dětského hlasu úzce souvisí s anatomickými a fyziologickými zvláštnostmi dítěte předškolního věku. Hlasivky dítěte se teprve vyvíjejí a jsou prozatím slabé. Vývoj sluchového vnímání je zatím nedokončený, respirační systém, hrtanové svalstvo, hlasivkové vazy, úpony a dýchací svalstvo ještě není plně vyvinuto, proto je dětský hlas křehký, slabší, jemnější a tvorba správného tónu je zatím limitována (Slavíková, 2012).

Orientační rozsah hlasu u dítěte předškolního věku je nejčastěji mezi $d^1 - a^1$. Jedná se o obecný rozsah, kterým však ani zdánlivě nemusí disponovat každé dítě. Vždy záleží na konkrétním dítěti, na jeho individuálních a vývojových zvláštnostech, dovednostech a v neposlední řadě také na vnitřních a vnějších podmínkách, činitelích, kteří zpěv, hlas a jeho rozsah determinují.

Mezi obecné zásady hygieny dětského hlasu patří nutnost jeho plného respektování přirozené polohy a rozsahu. Hlas by neměl být příliš zatěžován a unavován. Je vhodné podněcovat různá hlasová, dechová a artikulační cvičení a zařazovat je do výchovně-vzdělávacího procesu. Více, než na techniku zpěvu a vyvozování správných tónů, se v MŠ více zaměřujeme na podmínky, které mohou používání hlasu ovlivňovat.

Správné držení těla, rozezpívání, dech a dechová cvičení, pravidelné větrání místností, dodržování pitného režimu, psychický, fyzický odpočinek a harmonie jsou základními činiteli, kteří mohou blahodárně ovlivňovat hudební a pěvecké činnosti v MŠ (Bubeníčková, 2008, s. 17, 18).

3.2 Zpěv v MŠ

Zpěv je přirozenou a důležitou součástí při rozvoji hudebních schopností, komunikačních a řečových dovedností dítěte. V MŠ je nejčastěji uplatňován při nácvičování písní, jejichž výběr zajišťuje paní učitelka. Písně by měly být vhodné, přiměřené věku a schopnostem dětí. Důležitým faktorem, který ovlivňuje hudební výchovu v MŠ, je sám předškolní pedagog, jeho vztah k hudbě, úroveň jeho hudebních dovedností, didaktických kompetencí, a především osobnostních dispozicích. Pokud sám není hudebně založen, nerad zpívá nebo se bojí a stydí hlasově projevit, může se stát, že nebude zařazovat hudební činnosti do procesu výchovy a vzdělávání tak často. Tato skutečnost pak může, bohužel, negativně ovlivnit i děti, které mohou přijít o radost, prožitek, zábavu a možnosti, které hudební výchova nabízí.

Různé činnosti zaměřené na hudební výchovu by měly být v MŠ realizovány alespoň 2x týdně v rámci hlavní, řízené činnosti. Běžný režim a provoz MŠ však umožňuje a přímo nabízí nespočet příležitostí na zařazení jakékoli hudební chvíle, a to každý den. Podporujeme broukání, pozpěvování a různá hlasová vyjadřování dětí, snažíme se prohlubovat jejich zájem o hudbu a zpěv, podněcujeme je k vlastnímu a aktivnímu, hudebnímu prožitku a v neposlední řadě děti chválíme za snahu, nekritizujeme.

3.3 Tradiční nácvičování písní

Nacvičování nové písně, lidové či umělé, probíhá v mateřské škole nejčastěji formou nápodoby – náslechu. Tento proces se obvykle realizuje v následující posloupnosti. Pedagog nejdříve vybírá píseň, kdy zohledňuje a vyhodnocuje její vhodnost a význam s ohledem na věk, schopnosti dětí, navazující činnosti a celkové tematické zaměření daného výchovně vzdělávacího celku. Následně dle potřeby upravuje tóninu písně, vybírá její náročná místa (rytmicky, intonačně, jazykově, rozsahově) a v neposlední řadě také volí vhodnou motivaci, která u dětí vzbudí zájem.

Pokud jsou děti vhodně motivované, dochází k jejich prvotnímu seznámení s písní pomocí interpretace paní učitelky. Nejčastěji za doprovodu hudebního nástroje.

V některých případech či výjimečných situacích může interpretaci písně paní učitelky nahradit například nahrávka, CD přehrávač či jiná audio zařízení. Vlastní, hudební projev paní učitelky je však pro děti mnohem více zajímavější, přínosnější a vhodnější.

Poté následuje rozhovor, během kterého se děti seznámí s obsahovou částí písně, jejím poselstvím, významem nebo s vysvětlením určitých slov, která mohou být dětem neznámá. Před samotným zpěvem také věnujeme pozornost náročným místům, které se v písni mohou vyskytovat a pomocí různých hudebních činností a cvičení podněcujeme jejich úspěšné zvládnutí.

Děti se píseň nejlépe učí s doprovodem pohybu či hrou na tělo, která jim pomáhá ve fixaci jejího textu i melodie.

Již naučené písně nezapomínáme často opakovat, a to především v ten den, kdy k nácviku došlo. Děti si tak píseň rychleji a lépe osvojí. Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje proces i výsledek nácviku písně, je zajištění klidného, harmonického a pocitově bezpečného prostředí, aby se děti hudebního projevu nebály, měly z něho radost, prožily ho a užily si jej.

4 Hudebně pohybové činnosti v předškolním vzdělávání

V obecné rovině tvoří pohyb neodmyslitelnou a důležitou součást našich životů. Jedná se o základní potřebu a vlastnost každého živého organismu. Předškolnímu dítěti je pohyb nejpřirozenější činností, pomocí které se zároveň učí, osvojuje si nové poznatky a objevuje svět. Proto je pohybová aktivita uplatňována a spojována s tematickými obsahy téměř ve všech vzdělávacích oblastech ve výchovně vzdělávacím procesu.

Pohybové činnosti v kombinaci s hudebními považujeme za plnohodnotnou součást hudební výchovy nejen v předškolním vzdělávání. Díky spojení pohybu a hudebních činností dochází u dítěte k rozvoji a podporování jeho estetického citění, fantazie a tvořivosti. Dále pak tato kombinace blahodárně působí na podporu psychické i fyzické pohody a v neposlední řadě dítěti pomáhá zprostředkovávat základní pohybové a hudební dovednosti (Kulhánková, 2010, s. 11).

„Hudebně pohybová výchova není cílem hudební výchovy, je podnětem a prostředkem, který cíli napomáhá a esteticky jej obohacuje“ (Kulhánková 2010, s. 11).

4.1 Pohybová omezení dítěte předškolního věku

S ohledem na biologický vývoj a růst dítěte je třeba znát a plně respektovat všechny jeho anatomické a fyziologické vývojové zvláštnosti a specifika, na jejichž základě můžeme dále vhodně podporovat, kultivovat a rozvíjet různé pohybové schopnosti a dovednosti prostřednictvím výchovně vzdělávacího procesu.

Žádný pohyb by neměl být klasifikován jako zakázaný, přesto však existují určitá rizika, kterých by se měly děti předškolního věku v pohybu vyvarovat. Jedná se například o dlouhodobé setrvávání v jedné poloze, jednostranné zatěžování těla, nošení a manipulaci s těžkými břemeny, prosté visy a vzpory, nekompenzované záklony hlavy a trupu nebo zvětšování kloubního rozsahu nad fyziologickou mez (Dvořáková, 2002, s.13, 14).

Pohybový vývoj se může u každého dítěte různit a je zcela individuální. Pokud je dítě značně pohybově nadané a disponuje některými pohybovými schopnostmi a dovednostmi již v předškolním věku, je vhodné jeho pohybový vývoj neomezovat, ale záměrně jej neurychlovat.

4.2 Základní pohybové činnosti v hudební výchově

Mezi takové činnosti můžeme ze všech možných vybrat pár základních, mezi které se řadí například stoj a správné držení těla, chůze, běh, tleskání, pleskání či podupy, poskoky, jednoduché rotace těla či jednoduché základy některých tanečních kroků.

Téměř při všech činnostech, které dítě vykonává, by mělo být kontrolováno a případně opravováno vadné či nevhodné držení těla, a to jak v klidové činnosti, tak i v pohybu. V hudebně pohybových činnostech je žádoucí, aby ve stoje dítěte byla váha těla a těžiště přesunováno spíše na přední části chodidel. Hýžd'ové a břišní svaly by měly být staženy a zpevněny, ramena mírně tlačena vzad a směrem dolů, lopatky staženy k sobě a brada zasunuta vzad. Správné držení těla by mělo být aplikováno a vyžadováno jak při chůzi, tak v běhu či v jakémkoli jiné pohybové aktivitě.

Dalšími hojně využívanými pohybovými prvky jsou různé formy tleskání, pleskání či dupání, pomocí kterých se nejčastěji vyjadřuje a celkově pomáhá vnímat rytmus, tedy určitý řád každé písně, básně či říkadla. Pomocí těchto pohybových aktivit se v dítěti prohlubuje rytmické cítění, které pak může tvořit důležitý činitel v jeho následném hudebním vývoji.

Při tleskání, pleskání i podupávání je velmi důležitý vzor, který dětem zprostředkovává paní učitelka. Je proto nutné, aby při tleskání stále zachovávala správné držení těla, lokty držela od těla a měla paže mírně pokrčené před tělem. Při pleskání využíváme dlaně rukou, které se rytmicky dotýkají různých částí našeho těla, nejčastěji však stehů. Pro realizaci podupů je vždy vhodné nejdříve zařadit průpravná cvičení, která umožní provádět podřepy s pérováním v kolenou. Kolena se při dupání nezvedají vysoko, provádí se spíše rázné a přesné pohyby a můžeme je využít jak při podupech na místě, tak při jednoduchých, organizovaných přesunech v místnosti.

Výše zmíněné pohybové činnosti můžeme i libovolně kombinovat a variovat. To však ale až v okamžiku, kdy jsou děti s jednotlivými pohyby postupně seznámeny, mají je osvojené a jsou na různé kombinace pohybových činností vývojově a metodicky připravené. V hudebně pohybových činnostech tak jimi můžeme doprovázet rytmizovaná říkadla, básničky i písničky.

Veškerý pohyb by měl působit přirozeně a všechny správné pohybové návyky by neměly vyžadovat značné úsilí či snad dokonce bolest.

5 Lidová píseň

5.1 Obecná charakteristika lidové písně

Lidová píseň je plnohodnotnou a důležitou součástí hudební kultury nejen našeho národa. Jedná se o písně, jejichž původní autor je neznámý. Autorova tvůrčí individualita ustoupila do pozadí a píseň se stala kolektivním „majetkem“, který se pomocí paměťové fixace a ústního tradování šířil a předával mezi lidmi z generace na generaci. V těchto písních se často zrcadlily emoce, charakterní a temperamentové rysy jejich tvůrců, doby a prostředí, ve kterém žili. Odrážely se v nich každodenní situace, problémy, události, zvyky, radosti a strasti lidu a tehdejší společnosti. Vyprávějí o přirozených potřebách lidí, jejich tužbách, práci, lásce, vztazích a spojení s přírodou.

Lidové písně tvořily od nepaměti důležitou součást společenského života. Neobešly se bez nich jakékoli společenské události, sváteční rituály, tancovačky, dětské hry, ale nechyběly ani při práci prostého lidu na poli či stavení, kteří si zpíváním zpestřovali a doprovázeli těžkou práci. Lidové písně a zpěv tvořil přirozenou a neodmyslitelnou součást běžného života lidí v dobách, kdy nebyly k dispozici žádné technické, komunikační prostředky. Lidovou písní a jejími rytmy se rovněž nechala ve svých uměleckých dílech a skladbách inspirovat značná část hudebních mistrů, jako například Bedřich Smetana (České tance), Antonín Dvořák (Slovanské tance, Moravské dvojzpěvy), Bohuslav Martinů, Leoš Janáček (Lašské tance), Fryderyk Chopin či Béla Bartók (Maďarské, slovenské, rumunské a valašské písně). Je nutno konstatovat, že prvotní hudební vjemy a zážitky těchto velikánů, které dále formovaly jejich hudební cit a myšlení, byla bez pochyby právě ona prostá, lidová píseň, která vycházela z úst jejich nejbližších.

Lidová píseň byla a stále je považována za spontánní projev lidské hudebnosti, který však vlivem komerčního a medializovaného pojetí dnešní hudby již v průběhu 20. století téměř vymizel a nahradila jej hudba umělá.

5.2 Stručná historie vývoje české lidové písně

Lidová hudba nemá jasně stanovené vývojové mezníky, proto se její historický vývoj opírá a vychází z proměn umělecké hudby nebo ze změn sociokulturních podmínek dané doby, který jej mohl značně ovlivnit. České hudební dějepisectví se potýká s problémem absence historických dokumentů lidové hudby, která pramení z neznalosti notového materiálu lidu a celkového nezájmu tehdejší, vyšší společnosti o hudební,

písňové i instrumentální projevy nižších společenských vrstev obyvatelstva. Tito lidé byli jako nositelé určité hudební kultury zcela opomínáni. To se změnilo až v době osvícenství (Tyllner, Vejvoda, 2019, s. 17).

Za předchůdce lidové písně v dnešním folklórním slova smyslu byla považována lidová píseň duchovní, která byla určena společnému zpěvu obce v kostele, mimo něj i v domácnostech. Vznikala překladem českých vzdělanců či parafrázováním písní německých a latinských. V českém jazyce ji mohli obyčejní lidé udržovat a šířit pomocí ústní tradice. Nejstarší lidová duchovní píseň *Hospodine, pomiluj ny*, pochází z 11. století a nese prvky gregoriánského chorálu. Český muzikolog Vladimír Helfert označil lidovou duchovní píseň ve středověku i v době renesanční „za nejvýznamnější a nejvyhraněnější útvar české hudební tvorby, na kterém měly hlavní podíl jak sociální podmínky, tak i hudební a ideové podněty západoevropského stylu, které se spojily s hlubokou lidovou vírou náboženskou, tedy s nadosobním ideovým impulsem“ (Tyllner, Vejvoda 2019, s. 25).

V pohusitském období rozmachu literátských bratrstev, organizací pečujících o chrámovou hudbu a zpěv, v době rukopisných a prvních zpěvních knih vznikaly kancionály. V 16. století došlo k jejich hojnému rozmachu, rukopisné kancionály začaly být nahrazovány tištěnými, a proto bylo třeba tvořit nové písně. Náměty na texty nových písní pramenily především z Bible, ale tvorba nápěvů a melodií neměla tak nevyčerpatelný zdroj. Tento problém zcela úspěšně řešila technika obecné noty, tedy přebírání již vzniklých nápěvů do nových písní. „Tento způsob tvorby melodií však způsobil uvolnění vztahu textu písně a nápěvu. Jan Blahoslav právem mohl hovořit o oblékání v kabát na jiného šitý“ (Tyllner, Vejvoda 2019, s.26).

„Praxe nového otextování obecně známých melodií nezanikla ani v následujících staletích a bohatě je uplatněna u českých lidových písní pozdějších dob“ (Tyllner, Vejvoda 2019, s.26). S tímto tvrzením jsem se mohla plně ztotožnit po prostudování sbírky Prostonárodní české písně a říkadla K. J. Erbena z roku 1863, která obsahuje nespočet různých a rozmanitých říkadel, které jsou nám však v dnešní době známé už jako texty lidových písní.

S postupem doby přibývalo více záznamů lidových písní. Významným příkladem, který se aktivně dochoval do dnešní doby, je lidová ukolébavka *Spi, mé milé poupě* z roku 1630, kterou J. A. Komenský vložil do svého díla Informatorium školy mateřské.

Lidové písně mívaly taneční charakter a povětšinou byly instrumentálně doprovázeny. Tvořily tak podstatnou součást tehdejších hospodských a tanečních zábav, a tak daly za vznik písni kramářským. Tyto písně nabízely zajímavé, atraktivní, aktuální a tematické texty a staly se mezi venkovskými lidmi velmi oblíbenými. „Kramářská píseň využívala osvědčenou praxi obecné noty, neboť kramářský tisk nápěv neobsahoval. Obracel se ke známé písni lidové nebo k nápěvům písni duchovních“ (Tyllner, Vejvoda 2019, s.38).

Za prvního autora pojmu lidová píseň, který byl prvně použit v roce 1773, je považován německý spisovatel Johann Gottfried Herder (1744-1803). Herder vnímal lidovou píseň jako každou takovou, která měla známého či neznámého autora, byla zpěvná, ale především zpívána nevzdělanými, venkovskými lidmi. Na Herderovo pojetí lidové písně reagoval německý básník, prozaik a dramatik Johann Wolfgang Goethe (1749-1832) s myšlenkou, že lidová píseň může být tvořena nejen prostým lidem, ale jakýmkoli příslušníkem národa. Aby píseň naplnila charakteristiku lidové, musí být pouze lidem přejata a dále šířena. Původ tvůrce či pěvce je tedy pro Goetha vedlejší. (Tyllner, Vejvoda, 2019, s. 49, 50, 51).

Dalším představitelem, který u nás podnítil zájem o lidovou kulturu, byl český kněz, historik a zakladatel bohemistiky Josef Dobrovský (1753-1829), který v lidové písni spatřoval primárně jazykové hodnoty a přínosy z hlediska literárního. Důležitým vývojovým mezníkem lidové písně byla proměna jejího chápání z pouhého historického či jazykového dokumentu na živé, umělecké a hodnotné těleso. O tento počín se zasadil český filolog, spisovatel a překladatel Josef Jungmann (1773-1847), který začal užívat pojem Prostonárodní písně.

První sběratelskou činnost v Čechách započal básník národního obrození František Ladislav Čelakovský (1799-1852), který roku 1822 vydal 1. svazek edice – Slovanské národní písně. Obsahoval české, moravské, valašské a slovenské písně. Jednalo se o vůbec první tištěnou sbírku lidových písní. Další dva pokračující svazky byly vydány v roce 1825 a 1827.

Nástup romantismu ovlivnil, mimo jiné i vývoj a vnímání lidové, slovesné hudby. Vrcholní představitelé romantismu a sběratelé lidových pohádek a písní Jacob (1785-1863) a Wilhelm (1786-1859) Grimmové jsou díky jejich bohatým sběratelským, folklórním dílům zakladateli folkloristiky jako vědní disciplíny.

Největší zájem o lidovou píseň přišel se začátkem 19. století a projevil se především sběratelskou činností. Mezi nevýznamnější sběratele české lidové písně řadíme českého básníka, spisovatele a významnou osobnost českého národního obrození Karla Jaromíra Erbena (1811-1870), který začal sbírat lidové písně roku 1838 a již v roce 1841-1845 vydal tři svazky pojmenované *Písně národní v Čechách*, které pokračovaly druhým vydáním *Písně národní v Čechách I-II* (1852-1856). Nejrozsáhlejší Erbenova sbírka vyšla ve dvou svazcích a sice jako *Nápěvy prostonárodních písní českých* (1862) a *Prostonárodní české písně a říkadla* (1863), které dohromady tvoří přes 3000 textů, nápěvů, písní či říkadel (Tyllner, Vejvoda, 2019, s. 63, 64, 65).

Český teoretik hudby a divadla prof. Otakar Hostinský (1847-1910) byl jasně vyhraněným sběratelem pouze na české lidové písně, což potvrdil v roce 1906 vydáním publikace *Česká světská píseň lidová*. Hostinský byl zklamán úbytkem, či přímo zánikem lidového zpěvu, přesto považoval lidovou kulturu za dynamický fenomén a bohatou kulturu. „Zároveň se pokusil o novou definici lidové písně, již zbavenou romantických představ Erbenových. Lidovou písní Hostinský nazýval to, co v lidu té které národnosti skutečně vzniklo jako projev jeho vlastní umělecké tvořivosti“ (Tyllner, Vejvoda 2019, s.95).

Hostinský rovněž zastává teorii, která souzní s myšlenkou K. J. Erbena a sice tou, že v lidové písni má značnou prioritu nejdříve vznik jejího nápěvu, na který se následně stylizuje text. Nikoli opačně.

V poslední době je značná tendence nahrazovat termín lidová píseň termínem lidovka. Ta má však zcela jiné charakteristiky. Je inspirována kramářskými písněmi a je pouze komponovaná na určitý způsob lidové hudby. Má spíše valčíkové či polkové rytmy, podléhá autorským právům a je doprovázena dechovým souborem. Nejpopulárnější lidovkou, která zaznamenala i světový úspěch, je polka Jaromíra Vejvody (1902-1988) *Škoda lásky*.

V současné době již nemůžeme hovořit o tvorbě nových lidových písní. Lidová hudba se spíše udržuje, a to především díky existenci různých amatérských, ale i profesionálních folklórních umělců, souborů a festivalů. Mezi současné folklórní soubory patří například Brněnský rozhlasový orchestr lidových nástrojů, Chorea Bohemica, Kantoři či Karmína. Mezi folklórní umělce se řadí například Jarmila Šuláková,

Luboš Holý či Zuzana Lapčíková. Nejznámějším současným souborem spojeným s lidovou písní je úspěšná hudební skupina Čechomor.

5.3 Lidová píseň v mateřské škole

Mateřská škola představuje ideální prostor pro seznámení dětí s lidovými písněmi. Mohou být doprovázeny tancem, hrou na tělo, pohybem, dramatizací či literárním textem a představují bohatou, všestrannou a rozmanitou škálu pro následující, výchovně vzdělávací činnosti. Díky nespočetnému množství lidových písní, které máme v současné době k dispozici v podobě různých zpěvníků, sborníků a metodických příruček, je velmi snadné zakomponovat lidovou píseň téměř na každý tematický celek či integrovaný blok, který vychází ze školního vzdělávacího programu dané MŠ.

Textové obsahy lidové písně mohou korespondovat s tématy, kterým se preprimární vzdělávání věnuje postupně po celý rok. Jedná se například o důležité a vždy aktuální téma přírody, jejího vztahu k ročnímu období a jiným, dalším souvislostem (např.: Nezacházej slunce, Bude zima, bude mráz, Prší, prší, Voděnka studená, Travička zelená, Šel zahradník, Červená, modrá fiala atd.), oblast kamarádství a vztahových náležitostí (např.: Kdyby tady byla taková panenka, Chovejte mne, má matičko, Či je děvče, Hrály dudy, Když jsem k vám chořoval, Koulelo se, koulelo, Loučení, loučení atd.). Vhodně a lehce se také zařazují do témat výchova ke zdraví, domov a rodina, život ve společnosti, povolání, tradice a svátky. Dominantní příležitostí pro využití lidové písně v MŠ je období Vánoc, které je charakteristické zpěvem lidových, vánočních koled (např.: Chtíc, aby spal, Jak jsi krásné, neviňátko, Nesem vám noviny, Půjdem spolu do Betléma, Štědrej večer nastal atd.).

V současné době má lidová píseň značnou konkurenci v písni umělé, která je předškolními pedagogy do hudební výchovy značně zařazována. Může se ale stát, že taková píseň může být pro děti, jejich hlas a prozatímní jazykovou vybavenost příliš náročná, až nevhodná. Výběr písní je v plné kompetenci pedagoga, proto velmi záleží na jeho vlastním úsudku a celkovému vztahu k hudbě.

6 Tvořivé činnosti

Definovat pojem tvořivost se zdá být jako nelehký úkol. Přesto existují obecné rysy, které tvořivost charakterizují. Jedná se o určitou nespokojenost, potřebu měnit, experimentovat, přistupovat k problému či situaci nekonvenčně a originálně. Tvořivý proces zahrnuje tvůrčí myšlení a uplatňují se v něm kognitivní procesy. „Za významné znaky tvořivosti jsou pokládány také objevování a vynalézání – rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že objevování se vztahuje k něčemu již existujícímu a dosud neznámému, zatímco vynalézání je spojováno s úsilím o nový výsledek, produkt, který předtím neexistoval“ (Nádvorníková, et al. 2014, s.132).

S projevy tvořivosti se můžeme nejčastěji setkávat v uměleckých oblastech, ale rovněž i v běžných činnostech a situacích každodenního života. Za tvořivou činnost, s ohledem na podstatu této bakalářské práce, můžeme tedy považovat netradiční pojetí, samotný proces a celkovou realizaci nácvičku lidové písně v MŠ jiným než klasickým způsobem. Nácvičku lidové písně pomocí těchto činností bude věnována následující, praktická část.

6.1 Tvořivost v předškolním období

Tvořivost, tvořivý přístup či aktivitu dětí předškolního věku můžeme nejlépe pozorovat při jejich volné, spontánní hře nebo při všech činnostech, ve kterých převládá potřeba zapojení jejich vlastní invence.

Předškolní období je s ohledem na rozvoj tvořivosti dítěte zcela zásadní. Jedná se o období nápodobivé hry, ve které hraje zásadní roli představivost. Ačkoli dítě ještě nedisponuje abstraktním myšlením, je schopno si tvořit a vytvářet určité představy pomocí svých vlastních, předešlých zkušeností. V tomto období se tak pokládají základy pro rozvoj a existenci tvořivosti a kreativity jedince nejen ve starším školním věku, ale následně i v jeho běžném životě.

PaedDr. Helena Hazuková, CSc. (2014, s.137) také uvádí vhodná, výchovně-vzdělávací opatření pro práci předškolního pedagoga, která podporují rozvoj tvořivosti u dětí. Jedná se především o:

- podporování, nepřerušování, nekritizování volných her dětí
- poskytování rozmanitých podnětů ke hře
- podporování rozvoje představivosti a fantazie

- formulování nabízené činnosti formou příležitosti pro řešení problému
- podněcování, poskytování a stimulování různorodě zaměřených činností

Tvořivost, která je spjata s hudební výchovou, pak představuje určitou vlastní, autentickou hudební produkci či vyjádření, které je vnímáno jako nové či originální. U dětí předškolního věku pak za takové vyjádření můžeme považovat i elementární hudební činnost, jako je napodobování zvuků kolem sebe, neboť každým dítětem je zvuk vyjádřen, procítěn, uchopen a zpracován zcela jinak. Jedná se o dlouhodobý, stále se rozvíjející proces, který by měl být podporován, kultivován a rozvíjen při každé příležitosti.

S ohledem na vývojová specifika dítěte v mateřské škole, jeho spontaneitě, hravosti a touze po poznávání, neznalosti písma a neznalosti notových záznamů, hovoříme o hudební tvořivosti, která je založena na improvizaci a fantazii dítěte. K vyjádření hudební tvořivosti tak dochází často bezprostředně, hned a spontánně. Vývoj tvořivosti je tak utvářen mírnou a hravou formou, která dítě následně sbližuje s jednoduchými hudebními formami a výrazovými prostředky.

Dalším rysem dětské hudební aktivity je také silná motivovanost k tvůrčí činnosti, která je každému dítěti přirozená. Hodnoty, které jsou hudební tvořivostí získávány, jsou nejdůležitější primárně pro jejich tvůrce samotné. Prostřednictvím těchto činností se totiž mohou děti realizovat, projevovat své nálady, pocity, nápady, myšlenky a v neposlední řadě také prožívat a prohlubovat své vlastní, elementární a hudební vyjadřování. Vše výše zmíněné proto vede a pozitivně přispívá ke komplexnímu rozvoji osobnosti jedince (Kodejška, Váňová, 1989, s. 57, 58, 59, 60, 61).

PRAKTICKÁ ČÁST

Pro nácvik písně formou tvořivých aktivit jsem vybrala 10 lidových písní, následně je zpracovala do jednotlivých metodických listů, které tak tvoří dominantní součást celé praktické části této bakalářské práce.

Každý metodický list představuje a přibližuje jeden netradiční postup při nácviku lidové písně v mateřské škole formou různých a tvořivých aktivit. Dále je každý metodický list doplněn o návrh motivace dětí pro dané činnosti a návrhy dalších, mezipředmětových činností, které se mohou s dětmi v návaznosti na dané téma realizovat.

Celá podstata praktické části tak představuje možnosti pro všechny, kteří by rádi s dětmi vyzkoušeli jiný než tradiční nácvik lidové písně.

Realizace nácviku níže uvedených písní probíhaly buď s jedním dítětem nebo ve skupinkách po dvou, třech a maximálně pěti dětech (dle aktuálních možností).

7 Metodické listy pro nácvik lidových písní

7.1 Metodický list č. 1 – Bude zima, bude mráz

Lidová píseň: Bude zima, bude mráz (moravská lidová píseň)

BUDE ZIMA, BUDE MRÁZ

Moravská (Doprovod: 1)

Klidně

Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se ptáč - ku, kam scho - váš?

1. Schovám já se pod hru - du, tam já zi - mu pře - bu - du.
2. Schovám se do ja - vo - ra, tam bu - de má ko - mo - ra.
3. Schovám já se pod me - zu, až pře - sta - ne, vy - le - zu.
4. Až přestane, vyletím, širý svět rozveselím.
půjde milá na trávu, zaspívám jí nad hlavú.

Obrázek 1: Notový záznam písně Bude zima, bude mráz (Jánský, 1994, s. 13)

Vhodné tematické zařazení: zima, zimní život ptactva, kamarádství

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 30 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní prostřednictvím loutkového/maňáskového divadla

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** společná tvorba ptačího krmítka. Výtvarný námět „Ptačí krmítko mezi sněhovými vločkami“ malba temperovými barvami v kombinaci s dokreslením tuší. Land-art „Ptačí hnízda“ konstruování v přírodě z přírodních materiálů.
- **tělesná výchova:** pohybová hra „Vše lítá, co peří má“
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** příběh O poslední vlaštovce z pohádkové knihy „Pohádkový dědeček“ (Eduard Petiška), obrázková kniha „Tradiční česká zima“ (Josef Lada), „Zimní pohádky“ (Michal Gulyáš)
- **přírodovědně-matematické představy:** ptáci v zimě, stěhovaví ptáci, zimní spánek zvířat

Pomůcky: loutky/maňasci (ptáček, dívka), improvizované kulisy (zimní krajina), klavír

Postup:

- **motivace:** „Dnes k nám na návštěvu do školky zavítali dva vzácní hosté. Nejsou to lidé, ale přesto jsou velcí kamarádi. Rádi by nám něco pověděli. Pozveme je mezi nás a poslechneme si, o čem nám budou vyprávět.“

Učitel dětem představí loutky a začíná odehrávat děj z písničky, který probíhá formou dialogu mezi dívkou a ptáčkem.

- **hlavní činnosti:**

a) dialog, dramatizace, zpěv:

Děvčátko: „Ptáčku můj maličký. Kamaráde můj veliký. Zdá se mi, že se blíží chladné počasí. Mám o tebe velký strach. Já zimu přečkám u nás v chaloupce. Tam je tepla a jídla dostatek. Ale co ty? *Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš?*“

Ptáček: „Panenko, o mě se nestrachuj! *Schovám já se pod hrudu, tam já zimu přebudu!*“

Děvčátko: „No dobře, ptáčku. Ale bude opravdu velmi tuhá zima. Co když tě ani hruda neochrání? *Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš?*“

Ptáček: „*Schovám se do javora, tam bude má komora.*“

Děvčátko: „Schováš se do javora. Ten dobře znám. Máme takový u nás na zahrádce. Budu tě tam chodit navštěvovat. Ale co když přijde opravdu, ale opravdu krutá zima? Bude mrznout až na kost? Co pak? *Bude zima, bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš?*“

Ptáček: „Schovám já se pod mezu, až přestane vylezu.“

Děvčátko: „Dobrá ptáčku. Věřím ti a už se o tebe nebudu tolik strachovat. Ale ještě mi pověz, co bude, až zima přejde a přestane mrznout?“

Ptáček: „*Až přestane, vyletím, širý svět rozveselím. Půjde milá na trávu, zazpívám jí nad hlavú.*“

Děvčátko: „To je krásné. Těším se, až bude po zimě a my si spolu opět zazpíváme tu naši krásnou písničku. Zazpíváme ji i dětem? Třeba se jí naučí, budou ti jí chodit zpívat pod hrudu nebo k javoru a ty se tak budeš více těšit na jaro.“

b) Loutky písničku dětem zpívají celou.

c) Loutky vyzývají děti, jestli si písničku zazpívají společně.

d) Poté se děti s loutkami loučí a učitel doprovází zpěv dětí na klavír.

Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** při pobytu venku můžeme vyhledat nějaký javor a společně si písničku zazpívat

Zhodnocení realizace: Realizace nábviku této písničky probíhala v improvizčních podmínkách. Na loutkové divadlo jsem pozvala svého malého synovce (5 let) a dvě neteře (5 let, 6 let). Všichni tři se na příběh těšili a v průběhu divadélka nevyrušovali. Nejvíce příběh oslovil nejstarší neteř, která má velké citové pouto ke všem zvířatům. S ptáčkem soucítila, připustila, že by bylo vhodné písničku ptáčkům zpívat už od konce léta, aby měli dostatek času na přípravu před zimou. V průběhu mé práce s loutkou jsem kladla velký důraz na dramatizaci a opakující se pasáže z písničky jsem zpívala. Pozorovala jsem, že obě dívky píseň poznávají, protože se často přidávaly k mému zpěvu. Přesto je však loutky zaujaly a soustředily se tak na celý příběh. Písničku jsme si na závěr zazpívali všichni společně s doprovodem klavíru, následně i flétny.

7.2 Metodický list č. 2 – Cib, cib, cibulenka

Lidová píseň: Cib, cib, cibulenka (česká lidová píseň)

The image shows a musical score for the folk song "Cib, cib, cibulenka". It is written in 2/4 time and marked "Allegretto". The score consists of three staves of music with lyrics underneath. The lyrics are: "Cib, cib, ci-bu-len-ka, mak, ma-ku-len-ka, když jsem by-la ma-lič-ká, cho-va-la mě ma-tič-ka. A teď, když jsem ve-li-ká, mu-sím cho-vat Je-ní-ka." The score includes guitar chord diagrams for C, G7, and C5. The title "CIB, CIB, CIBULENKA" is written in large letters at the top. The word "Česká" is written above the first staff, and "(Doprovod: 4)" is written to the right of the first staff.

Obrázek 2: Notový záznam písně Cib, cib, cibulenka (Jánský, 1994, s. 12)

Vhodné tematické zařazení: podzim, sklizeň, zelenina, prevence zdraví

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 45 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí tvořivé grafomotoriky (klubíčka)

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výroba „Makové panenky nebo panáčka“ svazováním jednotlivých lístků vlčího máku pomocí jemné trávy nebo jemné nitě, vytváření těla, rukou, nohou, sukének, šatů (dle vlastní fantazie dítěte). Barevné otisky průřezu cibule.
- **tělesná výchova:** pohybová hra „Salát“ – děti sedí na zemi do kola a každé představuje nějaký druh zeleniny. Kuchař (vybrané dítě) vybírá různé druhy zeleniny, které přidá do salátu. Děti se dle instrukcí kuchaře přemísťují z místa a hledají jiné volné místo. Kdo nestihne jiné místo vybrat, stává se kuchařem. Protahovací a rozcvičovací cvičení se zařazením opravdové cibule.
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** pohádka „Cibulka“ (Dagmar Lhotová, Zdeněk K. Slabý), obrázková kniha „Tradiční český podzim“ (Josef Lada)
- **přírodovědně-matematické představy:** plody podzimu, podzimní sklizeň, zazimování zahrady, příprava krajiny na zimu

Pomůcky: papír/čtvrťka A4, pastelky, fixy, cibule, klavír (případně jiný hudební nástroj)

Postup:

- **motivace:** „Představte si, děti, co jsem dnes našla doma ve spíži. Byla tam schoulená, jako ustrašená panenka. Dokonce má i několik sukének, jako panenka, ale když si je svlékne, všichni okolo začnou plakat. Vzala jsem jí dnes s sebou do školky a přinesla jsem vám ji ukázat. Kdo ještě neví, o kom mluvíme? Poslechněte si písničku, zkusíme na to společně přijít.“

Učitel dětem písničku nejdříve zahraje na klavír bez zpěvu, následně se zpěvem. Úkolem dětí je určit, o čem se v písničce zpívá. Když už to vědí všechny děti, můžeme si opravdovou cibuli ukázat a zároveň si povědět, co vše o ní víme. Můžeme také plynule navázat na téma podzim a formou myšlenkové asociace jmenovat další předměty či plody, které jsou pro podzim a podzimní sklizeň typické.

- **hlavní činnosti:**
 - a) Každé dítě má před sebou papír či čtvrťku a má k dispozici pastelky a fixy.
 - b) Nejdříve provádíme grafomotorický uvolňovací cvik s pastelkou ve vzduchu (opisujeme kruhy ve vzduchu, pohyb vychází z ramenního kloubu). To samé následně převádíme na papír.
 - c) Za hudebního a zpěvného doprovodu písně učitele děti kreslí na papír plynulá klubička dle rytmu písně. Klubička jsou tvořena jednotažně, nepřerušovaně a po celém papíře. Dbáme na vystřídání rukou.
 - d) Píseň opakujeme alespoň dvakrát za sebou.
 - e) Po dokončení činnosti učitel děti vybízí k vyhledávání a dokreslování tematických předmětů do jejich již vzniklého podkladu (např.: cibule, mák, jablka, švestky, papíroví draci).
 - f) Po dokončení kresby učitel písničku dětem představí, znovu zahraje a zazpívá a vyzve děti, aby se postupně přidávaly.
Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.
- **reflexe:** „Co myslíte, děti? Dokázaly bychom písničku naší cibulce zazpívat všichni dohromady?“

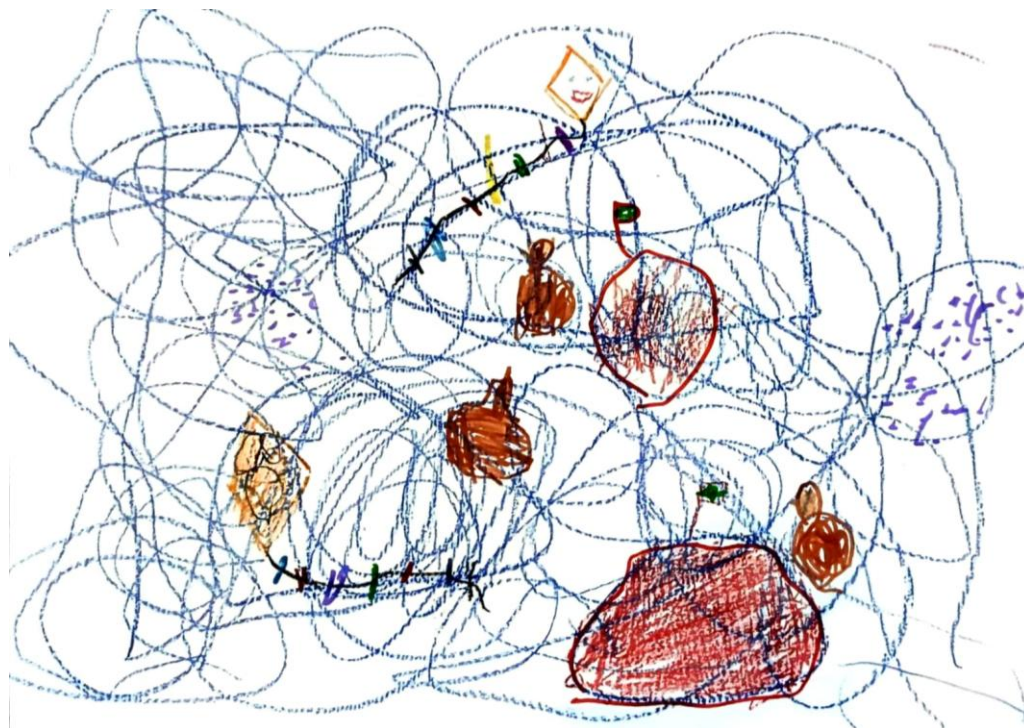
Zhodnocení realizace: Návčik lidové písně pomocí tvořivé grafomotoriky byl realizován s pětiletým chlapcem, který tradičním hudebním činnostem příliš neholduje. Píseň

předem neznal. Činnosti se realizovaly v prostředí, které je pro chlapce známé. Matka ani otec dítěte nebyli u aktivit přítomni. Motivace k činnosti proběhla velmi přirozeně, chlapcův zájem byl evidentní.

Písničku jsem chlapci nejdříve zahrála na klavír bez zpěvu. Píseň nepoznával a nedokázal ji identifikovat ani po následném zahrání písně se zpěvem. V průběhu poslechu se však začal spontánně rytmicky projevovat a tančit. Správně určil, že by se v písni mohlo zpívat o cibuli. Při následné tvorbě asociací na téma podzim a podzimní sklizeň mě velmi mile překvapila četnost všech jeho nápadů a jeho celková zainteresovanost do činnosti.

Při tvořivé grafomotorice bylo od klavíru zajímavé sledovat, s jakou chutí a zároveň soustředěností chlapec zaznamenává v rytmu písně na papír. Ještě větší moment překvapení přišel ve chvíli, kdy činnost dokončil, zahleděl se na papír a poznamenal, že vzniklá klubička vypadají skoro jako ta naše cibule. Výzva k dalšímu úkolu tak vznikla téměř z vlastní iniciativy dítěte. Chlapec aktivně vyhledával místa, kde by mohla být cibule, následně jablka, mák a papírový drak.

Závěrem jsme si vyzkoušeli společně vytleskat rytmus písně a následně jsme si ji několikrát společně zazpívali u klavíru. Chlapec si velmi dobře pamatoval text i melodii písně, kterou spontánně doprovázel tleskáním dle jejího rytmu.

Obrázek 3: Tvořivá grafomotorika chlapce, Liberec, 25.3.2021

7.3 Metodický list č. 3 – Červená, modrá fiala

Lidová píseň: Červená, modrá fiala (česká lidová píseň)

ČERVENÁ, MODRÁ FIALA

Česká (Doprovod: 8)

Hybně

1. Čer - ve - ná, mo - drá fi - a - la, fi - a - la, kdes ji má mi - lá
tr - ha - la, tr - ha - la, kdes ji má mi - lá tr - ha - la?

2. Trhala jsem ji v zahrádce,
zabolelo mě mé srdce.

3. Zelené, bílé ořeší,
ach, kdo mé srdce potěší?

4. Zarmoutil mně ho ledakdo,
ale potěšit nemá kdo.

Obrázek 4: Notový záznam písně Červená, modrá fiala (Jánský, 1994, s. 16)

Vhodné tematické zařazení: barevný svět, jaro, jarní rostliny, kamarádství

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 45 minut (možnost rozložení činností do více dnů)

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí modifikovaného a rytmiзованého říkadla

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výtvarný námět „Jarní rostliny, jarní barevná louka“ malbou pozadí temperovými barvami (nebe, tráva) doplněných o barevný otisk různých předmětů představující květy rostlin (hroty vidličky jako tulipány, stopy z korků jako květy hyacintů, uříznuté dno od PET lahve jako fialky atd.)
- **tělesná výchova:** pohybová hra „Pan čáp ztratil čepičku“
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** pohádková kniha „Duhové pohádky“ (Daniela Fischerová), pohádka „O dvanácti měsíčkách“ (Božena Němcová)
- **přírodovědně-matematické představy:** barvy duhy a její vznik, druhy jarních rostlin, pokusy s vodou a barvami

Pomůcky: předem připravené říkadlo v rytmu písně

Postup:

Učitel předem připraví nebo vymyslí říkadlo, jehož rytmus koresponduje s rytmem lidové písně. Říkadlo zároveň doplní o pohybový doprovod:

Den je tak krásný, jako sen, jako sen, (ruce v bok, pohupy v kolenou)
sluníčko svítí celý den, celý den, (paže opisují kruh ze vzpažení)
sluníčko svítí celý den. (úrok vpravo, úrok vlevo, ruce v bok)

Modrá a bílá obloha, obloha, (ruce v bok, pohupy v kolenou)
to bude velká, pohoda, pohoda, (paže opisují kruh ve vzpažení)
to bude velká pohoda. (úrok vpravo, úrok vlevo, ruce v bok)

- **motivace:** „Vypadá to, děti, že dnes bude nádherný den. Podívejte se na oblohu, jak je krásně modrá. Měli bychom dnešní den a sluníčko přivítat jedním říkadlem.“
- **hlavní činnosti:**
 - a) Všechny děti se seznámí s novým říkadlem a pohybem, který jej doprovází:

Den je tak krásný, jako sen, jako sen, (Červená, modrá fiala, fiala,)
sluníčko svítí celý den, celý den, (kdes ji má milá trhala, trhala,)
sluníčko svítí celý den. (kdes ji má milá trhala.)

Modrá a bílá obloha, obloha, (Trhala jsem ji v zahrádce, zahrádce,)
to bude velká, pohoda, pohoda, (zabolelo mě mé srdce, srdce,)
to bude velká pohoda. (zabolelo mě mé srce.)

- b) S říkadlem můžeme následně pracovat pomocí různé hlasové modulace: „Teď zkusíme celé říkadlo říct velmi lehkým a tichým hlasem, jako kdybychom byli dešťové kapičky, které dopadají na rozkvetlé květiny. Teď zkusíme celé říkadlo říct hlasitě a rychle, jako kdybychom byli velký liják“ atd.
- c) Učitel děti motivuje: „Děti, když tak poslouchám naše říkadlo, říkám si, že je mi jeho rytmus nějaký povědomý. Myslím, že je stejný, jako jedna písnička,

kteřou mě kdysi naučila moje babička. Pokusím se vzpomenout, jaká byla její melodie.“

- d) Děti říkají říkadlo, učitel zpívá melodii (neorganizovanou, nahodilé tóny, které se do rytmu říkadla vůbec nehodí. Děti by měly včas rozeznat, že tato melodie k říkadlu nepatří. Učitel opakuje dvakrát, snaží se „vzpomenout“ na správnou melodii písňe.
- e) „Myslím si, děti, že jsem si už vzpomněla. Zkusíme to ještě jednou.“ Učitel zpívá správnou melodii písňe, která koresponduje s rytmem říkadla, které říkají děti.
- f) „Tak jsme na to společně přišli! Už vím, jak se ta píseň, kterou mě babička učila, jmenuje. Dokonce znám i příběh, který vypráví. Dobře poslouchajte a přidejte se ke mně.“ Učitel zpívá lidovou píseň, všichni ji doprovází pohybem z původního říkadla. Opakuje se několikrát.

Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** opakování modifikovaného říkadla, opakování lidové písňe

Zhodnocení realizace: Realizace nácviķu lidové písňe probíhala ve skupině pěti dětí předškolního věku. Modifikované říkadlo s pohybem měly osvojené poměrně brzy. Tvoření s říkadlem a hlasovou modulací je velmi bavilo, proto se nám tato část výrazně časově protáhla. Děti chtěly další příklady hlasové modulace vymýšlet samy. Při mém vzpomínání na správnou melodii, která by k říkadlu seděla, byly děti aktivitou zcela pohlcené. Jejich soustředění bylo velmi vysoké. Správná melodie, která se hodila do rytmu říkadla, jim udělala obrovskou radost a vykouzřila úsměv na tváři. Následná práce s písňí byla jednodušší, protože melodie písňe korespondovala s rytmem říkadla a dětem již byla známá. Text písňe se děti naučily také poměrně rychle a již při druhém opakování zpívaly téměř všechny děti.

7.4 Metodický list č. 4 – Holka modrooká

Lidová píseň: Holka modrooká (česká lidová píseň)

Holka modrooká

Obrázek 5: Notový záznam písně Holka modrooká, <https://pin.it/1KYf0VG>

Vhodné tematické zařazení: živly – voda, léto, bezpečné chování v letní přírodě

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 45 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí hry na detektiva (s obrázky)

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výtvarný námět „Moje hlubina“ volná malba temperovými barvami, kombinace a experimentování s mícháním různých odstínů, které může mít voda (moře, studánka, jezero apod.)
- **tělesná výchova:** pohybová hra „Na koloběh vody“ – se slovním nebo hudebním doprovodem paní učitelky, relaxační cvičení „Cesta dešťové kapičky“ – pohybové ztvárnění cesty dešťové kapičky
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** pohádky Živá voda, Zlatovláska a Pověst o studánce Litoše z knihy „České pohádky“ (Karel Jaromír Erben), pověst „Koupající se chlapec“ (Ezopovy bajky)
- **přírodovědně-matematické představy:** vhodné činnosti k zapojení do témat voda a její význam, vodstvo, koloběh vody, pokusy s vodou, vlastnosti vody

Pomůcky: tematické obrázky z písňe (vhodnější na větším formátu), klavír

Obrázek 6: Pomůcky (Hra na detektiva s obrázky), Liberec, 20.3.2021

Postup:

Učitel schová obrázky po třídě ještě před příchodem dětí. Obrázky mohou být nakopírovány a označeny například různě barevnými mašličkami, podle kterých by se dalo následně pracovat ve skupinách.

- **motivace:** „Rozhlédněte se kolem sebe. Není dnes ve třídě něco jinak? Nechybí nám tu něco nebo naopak není tu něco navíc? Zkusíme si zahrát na detektivy a vypátráme to!“
- **hlavní činnosti:**
 - a) Děti hledají, co by mohlo být ve třídě jinak. Při nalezení prvního obrázku víme, že všichni detektivové budou hledat další obrázky.

- b) Všechny nalezené obrázky pokládáme tam, aby na ně všechny děti viděly a mohly s nimi pracovat.
- c) Následně učitel dětem prozradí, že obrázky tu nejsou náhodou. „Představte si, že vrchní detektiv hledá jednu písničku, která je moc důležitá pro všechny holky, kluky a všechny lidi na světě. Proto mě dnes požádal o pomoc, abychom mu jí pomohly vypátrat a písničku si mohli pak společně zazpívat.“
- d) Po vypátrání všech obrázků děti přemýšlejí nad tím, jaký význam obrázky mají. „Chtějí nám snad něco povědět? Nevypráví nějaký příběh? Jaký příběh by to mohl být?“ Necháváme dostatek prostoru pro nápady a tvořivost dětí.
- e) Po všech nápadech učitel píseň dvakrát zazpívá. „Dávejte děti dobrý pozor. Třeba uslyšíte něco, co bude i na obrázku. Snad se nám povede celou písničku vypátrat.“
- f) V průběhu písničky a po ní se děti snaží řadit obrázky tak, jak se o nich vypráví. „Myslíte, že to máme správně? Zkusíme si to zkontrolovat.“
- g) Učitel znovu zpívá a děti ukazují na aktuální obrázek. Postupně děti k ukazování přidávají zpěv.
Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** „Tak co myslíte, děti? Bude mít detektiv radost? Povedlo se nám písničku vypátrat? Zkusíme mu ji zazpívat ještě jednou.“

Zhodnocení realizace: Nácvik lidové písně prostřednictvím hry na detektiva byla úspěšná. Její realizace proběhla za přítomnosti pěti dětí předškolního věku (z mé rodiny a dětí sousedů). Obrázky jsem schovala v místnosti, která je všem dětem dobře známá. Hned při samotné motivaci bylo nutné dětem vysvětlit, kdo je to detektiv a co je náplní jeho práce. Bylo velmi příjemné pozorovat aktivitu, zapálenost všech dětí při hledání a výslednou radost při objevení všech obrázků. Přesto, že obrázky byly malované jednoduše, dětem se moc líbily a dokázaly s jistotou určit, co který obrázek představuje. Píseň z obrázků nepoznávaly, tvořily vlastní příběhy, které by mohly obrázky zastupovat. Již během mého prvního zazpívání písničky děti seřadily obrázky do správného pořadí. Při dalším opakování písně se děti již postupně přidávaly a závěrem dokázaly píseň zazpívat téměř celou. Po hře na detektiva jsme si vyprávěli o tom, jak se chováme v letní přírodě a o významu vody. Všechny obrázky jsem připravila i v podobě omalováněk, které si děti mohly po činnosti vymalovat.

7.5 Metodický list č. 5 – Chovejte mne, má matičko

Lidová píseň: Chovejte mne, má matičko (česká lidová píseň)

The image shows a musical score for the song "Chovejte mne, má matičko". It is a Czech folk song, marked "Moderato" and in 2/4 time. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are: "Chovejte mne, má matičko, jako míšeňské jablíčko, chovejte mne, má matičko, ja-ko z rů-že květ. Jen až vy mne vy-cho-vá-te, pak se na mne podíváte, jak mně bude pěkně slušet bí-lý ka-bá-tek." The score includes guitar chord diagrams for A7 and D, and a tempo marking "(Doprovod: 5, 1)".

Obrázek 7: Notový záznam písně Chovejte mne, má matičko (Jánský, 1994, s. 21)

Vhodné tematické zařazení: domov, rodina

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 30 minut (2x v týdnu)

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí elementární taneční choreografie

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výtvarný námět „Já a moje rodina“, výtvarný námět „Kouzelné jablíčko“ zachování tvaru s jeho znaky, změna jeho barvy a přiřazení kouzelné schopnosti např.: „Co se stane, když jablko sním?“
- **tělesná výchova:** relaxační protahování celého těla (motivováno a doprovázeno básničkou „Byl jednou jeden domeček“)
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** pohádkový příběh „Můj domov“ (Astrid Desbordes), kniha „Pohádkový dědeček (Eduard Petiška)
- **přírodovědně-matematické představy:** stromy a jejich význam (strom jako symbol a paralela života), ovocné stromy a jejich plody, druhy ovoce

Pomůcky: žádné

Postup:

Učitel si předem sestaví jednoduché taneční figury, které korespondují s rytmem písně.

- **motivace:** „Víte o tom, děti, že ještě před pár lety jste byla taková malá miminka, která vůbec neuměla chodit, mluvit ani zpívat? Zpívala vám vaše maminka. Třeba ukolébavku před spaním. Ale teď už jste velké, šikovné děti, které umí nejenom mluvit a chodit, ale umíte zpívat, a dokonce i tančit. Hned si to vyzkoušíme a jeden taneček se naučíme.“
- **hlavní činnosti:**
 - a) Nácvik lidové písně probíhá nejdříve prostřednictvím tanečních figur, po kterých následně připojujeme melodii.
 - b) Všechny děti se seznámí s figurou „kolíbáme“ a znají taneční pohyb (ruce v bok, pohupy v kolenou, střídavé vytáčení levého a pravého boku vpřed).
 - c) Všechny děti se seznámí s figurou „pochodujem“ a znají taneční pohyb (pochodování na místě).
 - d) Všechny děti se seznámí s figurou „otočím se hned“ a znají taneční pohyb (otočení dokola na místě).
 - e) Všechny děti se seznámí s figurou „úrok vpravo“ a znají její taneční pohyb (ruce v bok, dva houpavé úkroky vpravo).
 - f) Všechny děti se seznámí s figurou „úrok vlevo“ a znají její taneční pohyb (ruce v bok, dva houpavé úkroky vlevo).
 - g) Začínáme s nácvikem choreografie pouze do rytmu písně (nezpíváme, do rytmu písně vyslovujeme taneční figury) v následujícím pořadí:
KOLÍBÁME, KOLÍBÁME (Chovejte mne, má matičko)
POCHODUJEM, POCHODUJEM (jako míšeňské jablíčko)
KOLÍBÁME, KOLÍBÁME (chovejte mne, má matičko)
OTOČÍM SE HNED (jako z růže květ)
 - h) Pokud děti všechny figury zvládají, můžeme stejným způsobem představit další sloku (opět nezpíváme, pouze rytmicky vyslovujeme taneční figury) v následujícím pořadí:
ÚKROK VPRAVO, ÚKROK VPRAVO (Až vy si mne vychováte)
ÚKROK VLEVO, ÚKROK VLEVO (tak se na mne podíváte)
KOLÍBÁME, KOLÍBÁME (jak mi bude pěkně slušet)
OTOČÍM SE HNED (bílý kabátek)
 - i) Taneční choreografii opakujeme několikrát dokola. Když je učitel přesvědčen, že všechny děti taneční choreografii ovládají a zvládají,

pokračuje přidáním písně (záleží na úsudku učitele a schopnostech dětí – přidání písně k choreografii můžeme zařadit až následující den).

j) Taneční choreografii s písní opakujeme několikrát.

Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k tanečku a písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** „Abyste mohly taneček s písničkou ukázat doma rodičům, zopakujeme si to společně ještě jednou.“

Zhodnocení realizace: Návčik písně pomocí taneční choreografie jsem realizovala opět se skupinou pěti dětí předškolního věku. Při návčiku jednotlivých tanečních figur nedocházelo k žádným komplikacím. Děti je zvládaly praktikovat i se zapojením rytmu písničky. Jejich zvědavost však byla neutišitelná. Protože jsme takto společně již tvořily, bylo jim jasné, že za tímto vším musí být jisto jistě nějaká píseň. Jejich otázky tedy stále směřovaly tímto směrem. Pro uspokojení jejich touhy po vědění jsem název písničky prozradila. Nikdo z dětí píseň neznal, otázky tak rázem utichly a děti byly schopné pokračovat v návčiku. Po přidání písně do naší choreografie vznikl na malý moment chaos. Děti měly tendenci stále opakovat názvy tanečních figur místo snahy o zachycování textu písničky. Písničku i s tanečkem jsem tak dětem nejdříve předvedla sama, poté již princip pochopily a snažily se k tanci postupně přidávat zpěv. Realizaci návčiku jsem rozdělila na dvě společná setkání během celého dne. Na konci druhého setkání již byly děti schopné tančit a zpívat samostatně.

7.6 Metodický list č. 6 – Já jsem muzikant

Lidová píseň: Já jsem muzikant (česká lidová píseň)

JÁ JSEM MUZIKANT

Česká (Doprovod: 5)
Mírně rychle

1. Já jsem mu-zi-kant a při-chá-zím k vám z čes-ké ze-mě.
My jsme mu-zi-kan-ti, při-chá-zí-me k vám.
Já u-mím hrá-ti. My u-mí-me ta-ky.
A to na hou-sle. Jak se na ně hra-je?
Fid-li, fid-li, sta-ré vi-dli, fid-li, fid-li, hou-slič-ky, hou-slič-ky.

2. ...
A to na basu. Jak se na ni hraje?
Stála basa u primasa, za kamnama stála,
jak primaska zatopila, basa sama hrála.

3. ...
A to na trumpetu. Jak se na ni hraje?
[: Já rád játra, ty rád játra,
on rád játra trumpeta. :]

4. ...
A to na bubínek. Jak se na něj hraje?
[: Bumtarata, bumtarata,
bumtarata, bubínek. :]

Obrázek 8: Notový záznam písně Já jsem muzikant (Jánský, 1994, s. 23)

Vhodné tematické zařazení: život ve společnosti, povolání, tradice a slavnosti, Masopust

Věk dětí: 4-5 let

Časová dotace: 45 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí hry na detektiva (předměty)

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** prostorová tvorba „Divadlo“ – konstruování ze stavebnic, výtvarný námět „Můj hudební nástroj“ kresba reálného či smyšleného, výroba jednoduchých nástrojů z běžně dostupného materiálu – dřívka, bubínek, drhlo

- **tělesná výchova:** nacvičení krátkého tanečního vystoupení, pohybová hra „Na muzikanty“ – děti se volně pohybují/běhají na písničku, paní učitelka udává počet muzikantů v kapele (tvoření kapely a počtu muzikantů v ní dle zadání)
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** básnička a hádanky Jiřího Havelky „Před koncertem“, „Basa a housličky“ (Eva Opravilová – Podzim v MŠ), kniha „Muzikantský řemeslo“ (Marie Kubátová), „Muzikantské pohádky“ (Kateřina Maňasová)
- **přírodovědně-matematické představy:** dřevo, jeho význam a využití (např. materiál pro výrobu hudební nástrojů)

Pomůcky: reálné hudební nástroje (u vybraných a specifických nástrojů lze použít maketu)

Postup:

- **motivace:** „Protože si tento týden povídáme o různých povoláních, přispěchal za mnou opět náš vrchní detektiv. Prý nám chce představit ještě jedno krásné povolání, bez kterého se neobejde žádné veselí, oslavy či divadlo. Zahrajeme si tedy opět na detektivy a zkusíme přijít na to, o jaké povolání se jedná.“
- **hlavní činnosti:**
 - a) Děti hledají předměty (hudební nástroje), které se ve třídě obvykle nevyskytují.
 - b) Všechny nalezené hudební nástroje pokládáme tam, aby na ně všechny děti viděly a zkusíme přijít na to, jaké povolání se s nimi pojí.
 - c) Po vypátrání všech předmětů děti přemýšlejí nad tím, jak se jednotlivé nástroje jmenují, jak se na ně hraje a proč se nám vůbec objevily ve školce. „Chtějí nám snad něco povědět? Nevypráví nějaký příběh? Jaký příběh by to mohl být?“ Necháváme dostatek prostoru pro nápady a tvořivost dětí.
 - d) Po všech nápadech učitel píseň dvakrát zazpívá. „Dávejte děti dobrý pozor a hezky poslouvejte, aby se nám povedlo celou písničku vypátrat.“
 - e) V průběhu písničky a po ní se děti snaží určit hudební nástroje tak, jak se o nich v písničce zpívá. „Myslíte, že to máme správně? Zkusíme si to zkontrolovat.“
 - f) Učitel znovu zpívá a děti ukazují na aktuální hudební nástroj. Postupně děti k ukazování přidávají zpěv.

g) Na každý refrén písně (tedy na každý hudební nástroj) učitel vymyslí pohyb, kterým budou děti refrén doprovázet.

Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** „Z nás by se, děti, mohli stát velmi šikovní muzikanti. Aby nám to krásně šlo, musíme pořádně trénovat. Zahrajeme si na muzikanty a zazpíváme si písničku ještě jednou.“

Zhodnocení realizace: Realizace nácvičku této lidové písně byla po organizační stránce velmi náročná. Probíhala opět se skupinou pěti dětí předškolního věku, v domácím prostředí. Ze všech hudebních nástrojů z písně jsem měla reálně k dispozici pouze housle, bubínek a trumpetu. Basa byla v improvizčních podmínkách zastoupena violoncellem. Děti byly na tento zástup v průběhu činností upozorněny. Po skončení aktivity jim byla basa ukázána alespoň na obrázku. Díky této záměně jsem však mohla využít toho, že závěrem byly děti schopné rozeznat rozdíl mezi basou a violoncellem. Před samotným hledáním nástrojů byly děti upozorněny na to, že se jedná o velmi vzácné předměty. Proto když nějaký najdou, neberou ho do ruky samy, ale vyčkají na pomoc. Při odhalení všech hudebních nástrojů byly děti překvapené a jejich zájem a pozornost byla veliká. Spontánně vznikl prostor pro povídání a otázky dětí na konkrétní nástroje. Největšího zájmu se dočkaly housle s violoncellem. Následný nácvik lidové písně probíhal již klidně. Děti byly schopné určit správné pořadí nástrojů tak, jak se v písni vyskytovaly a velmi brzy se také přidávaly k mému zpěvu. Celý nácvik byl netradičně zakončen muzicírováním celé naší rodiny a vytvořením improvizovaného orchestru (babička dětí hrála na violoncello, dědeček na lesní roh, já jsem doprovázela klavírem, děti zpívaly a tleskaly do rytmu písně). Celý nácvik se nám proměnil ve velmi příjemný a nezapomenutelný zážitek.

7.7 Metodický list č. 7 – Když jsem já sloužil

Lidová píseň: Když jsem já sloužil (česká lidová píseň z Berouna)

KDYŽ JSEM JÁ SLOUŽIL

Česká z Berounska (Doprovod: 5, 1)

Živě

1. Když jsem já sloužil to prv-ní lé-to, vy-slou-žil jsem si
2. Když jsem já sloužil to dru-hé lé-to, vy-slou-žil jsem si

ku-řát-ko za to. A to ku-ře krá-ko-ře bě-há po dvo-ře,
kachnič-ku za to.

má panenka plá-če do-ma v ko-mo-ře. A ta kačka bláto tlačká

a to kuře krákoře běhá po dvoře, má panenka pláče doma v komoře.

3. ... husičku ... A ta husa chodí bosa, ...	5. ... telátko ... A to tele hubou mele, ...
4. ... vepřička ... A ten vepř jako pepř, ...	6. ... kravičku ... A ta kráva mléko dává, ...
7. ... botičky ... A ty boty do roboty, ...	

Obrázek 9: Notový záznam písně Když jsem já sloužil (Jánský, 1994, s. 33)

Vhodné tematické zařazení: léto, domácí zvířata, život na vesnici

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 45 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí základů dramatizace

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výtvarný námět „Domácí zvíře“ pomocí techniky reliéfní plastika (pomocí trhání, mačkání, tvarování a lepení útržků papíru do předem nakreslené siluety zvířete), pozadí domalujeme, zvýrazní se reliéf zvířete, který doplníme o detaily obličeje
- **tělesná výchova:** modifikovaná pohybová hra „Evoluce“ (využití názvu zvířat z písničky, které vyjadřujeme pohybem)

- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** kniha „Pohádky se zvířátky“ (Vladimír Sutějev), „Pohádky o zvířátkách“ (Bohumil Matějovský), „Honzíkova cesta“ (Bohumil Říha), obrázková kniha „Tradiční české léto“ (Josef Lada)
- **přírodovědně-matematické představy:** charakteristika letního počasí, domácí a hospodářská zvířata, mláďata

Pomůcky: předměty/barevné mašle k vymezení každé skupiny/role v místnosti

Postup:

Učitel má předem promyšlené role, které budou ztvárňovat vybrané skupiny dětí. Vzhledem k věku dětí volí počet slok, které se budou děti učit. Návnik této lidové písně může také probíhat postupně po částech, například během celého týdne. S ohledem na naši věkovou skupinu volíme pouze tři sloky. Je důležité upozornit na to, že všechny děti nedělají ve stejnou chvíli totéž. Každá skupina vystupuje v jiné části písně, dle role. Třídu dětí tak rozdělíme na 7 skupiny (7 rolí):

„Když jsem já sloužil“ děti pochodují na místě.

„Léto“ děti pažemi opisují kruh ze vzpažení (jako sluníčko).

„Vysloužil jsem si“ ruce v bok, pohupy v kolenou, střídavé vytáčení levého a pravého boku vpřed.

„Kuřátko“ dlaně položené na ramena, podřep, podupování.

„Kačka“ pohupování ve dřepu, ruce na kolena.

„Husička“ ruce v bok, střídavé přednožování levé a pravé nohy.

„Panenka“ dlaně položené na tváři, pohupy v kolenou.

- **motivace:** „Protože si tento týden vyprávíme o různých zvířátkách, tak se zkusíme naučit zvířátkové divadlo. Rozdáme si role a vyzkoušíme si zahrát představení, jako v opravdovém divadle.“
- **hlavní činnosti:**
 - a) Všechny role se nacvičují bez zpěvu.
 - b) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „když jsem já sloužil“.
 - c) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „léto“.
 - d) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „vysloužil jsem si“.
 - e) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „kuřátko“.
 - f) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „kačka“.

- g) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „husička“.
 - h) Všechny děti vědí, jak budou představovat roli „panenka“.
 - i) Učitel zkouší, jak si děti jednotlivé role pamatují. Náhodně určuje jednu roli za druhou, děti mají za úkol vždy předvést ten pohyb, který roli patří. Pokud to děti bezpečně zvládají, můžeme přistoupit k dalšímu kroku. Pokud ne, nácvik zde přeručíme, opakujeme role a dále pokračujeme následující den (j).
 - j) Učitel vybírá, určuje skupiny dětí a jejich role.
 - k) Každá skupina/role je v místnosti jasně vymezena určitým předmětem či barevnými mašlemi (např.: skupina s rolí „panenka“ má před sebou modrou mašli, skupina s rolí „kuřátko“ má před sebou žlutou mašli atd.)
 - l) Každá skupina zná svou roli a ví, který pohyb ji představuje.
 - m) Učitel začíná zpívat píseň pomalu, dělá drobné pauzy při přechodu mezi rolemi a sám pohybově ztvárňuje každou roli, jako opora pro děti.
 - n) Píseň takto několikrát opakujeme, děti se ke zpěvu přidávají.
 - o) Po úspěšném zvládnutí se mohou role skupin střídat (vhodné až v následujících dnech).
- **reflexe:** „Abychom se příště mohli naučit písničku celou, zkusíme si vše ještě jednou. Nesmíme zapomenout, jaké role v ní vystupují, proto musíme zkoušet a trénovat jako v opravdovém divadle.“

Zhodnocení realizace: Realizace této lidové písně bohužel neměla příležitost proběhnout vzhledem k vysokému počtu jedinců, kteří by byli potřeba přítomni.

7.8 Metodický list č. 8 – Mám já v levé noze trn

Lidová píseň: Mám já v levé noze trn (česká lidová píseň)

MÁM JÁ V LEVÉ NOZE TRN
Česká (Doprovod: 5)
Allegro

Mám já v levé noze trn a trn a tr-na-veček, mám já v levé noze trn a trn a trn. Kde máš trn, kde máš trn? Bě-ha-la jsem po há-jíčku, za-pích-la jsem tr-na-več-ku. Mám já v levé noze trn a trn a trn.

Obrázek 10: Notový záznam písně Mám já v levé noze trn (Jánský, 1994, s. 39)

Vhodné tematické zařazení: výchova ke zdraví (nehoda, zranění, bezpečnost)

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 30 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní prostřednictvím smyšleného příběhu

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výtvarný námět „Moje tělo“ pomocí techniky body-art. Obkreslení lidské postavy na velký formát, dokreslování toho, co tělu prospívá a co nikoli.
- **tělesná výchova:** průpravná cvičení pro nácvik skoku snožmo, skákání panáka, poskoky na jedné noze
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** pohádková kniha „Léčivé pohádky“ (Romana Suchá), „Příběh zdravé výživy“ (Kateřina Gančarčíková)
- **přírodovědně-matematické představy:** elementární základy první pomoci, lidské tělo, lidské orgány, důležité tělní tekutiny, prevence zdraví

Pomůcky: předem připravený tematický příběh

Postup:

- **motivace:** „Dnes jsem vám do školky přinesla ukázat jednu speciální květinu. Je moc krásná, nádherně voní, ale pozor, dokáže být i nebezpečná. Zním jeden příběh, který o tom vypráví. Hezky si lehněte a poslouchajte, jak to tenkrát bylo.“

- **hlavní činnosti:**

- a) Děti si pohodlně sednou nebo lehnou na koberec ve třídě. Učitel vypráví příběh:

Kdysi dávno, v jedné malé vesničce, žila jedna holčička. Jmenovala se Maruška. Vesnička, ve které dívka bydlela, nebyla jen tak ledajaká. Na každé zahrádce, v každém rohu, na každém každičkém místečku rostly nádherné růže. Proto se vesnička jmenovala Růžetrnovice.

Maruška, tak jako všichni obyvatelé Růžetrnovic, měla růže moc ráda. Některé z nich měla dokonce i pojmenované. Chodila je zalévat, přivonět si k jejich květům a starala se o ně.

Jednoho letního dne, kdy sluníčko svítilo tak silně, že bylo velké horko, se Maruška rozhodla, že se půjde podívat za jednou ze svých nejoblíbenějších růží. Přemýšlela, co si v takovém horkém počasí oblékne. Nakonec se rozhodla pro krásné, lehké, modré šatičky. Když byla oblečená, zdálo se jí, že na něco zapomněla. Na něco důležitého. Ale nemohla si vzpomenout, co to bylo. Řekla si, že to nevádí, že si za chvíli určitě vzpomene. A tak se vydala na cestu za svou oblíbenou růží, vesele si vykračovala, cestou zdravila všechny ostatní růže a pozpěvovala si hezkou písničku (učitel zpívá na vokál la, la melodii písni). Netrvalo to dlouho a už byla Maruška na místě. Růže byla nádherná. Pro Marušku možná i nejkrásnější ze všech. Měla mnoho krásných a velkých květů, které voněly široko daleko. Maruška růži pozdravila a pohladila její nádherný květ.

V tu chvíli však Maruška vykřikla: „Aaauuu!“ Její výkřik byl tak silný, že byl jisto jistě slyšet až do vedlejší vesnice. Seběhli se lidé z blízkého okolí. Když viděli Marušku ležet pod růží, strachovali se, co se jí asi mohlo stát. Jeden chlapec, Jeník se jmenoval, přistoupil k dívence blíž a zeptal se jí: „Maruško, copak se ti stalo? Slyšeli jsme tvůj křik, honem jsme za tebou pospíchali.“ Maruška se podívala na svou levou nohu. V tom okamžiku si okamžitě vzpomněla, co si zapomněla vzít, když odcházela ven z chaloupky za růží.

Zapomněla si totiž vzít své dřeváky! A to, je milé děti, ve vesničce, jako jsou Růžetrnovice, velká chyba. Když je totiž někde hodně růží, je tam i hodně trní. Maruška se na Jeníka usmála a protože bolest, kterou měla kvůli zapíchnutému trnu v levé noze, nebyla tak silná, začala si pozpěvovat písničku: „Mám já v levé noze trn a trn a trnaveček, mám já v levé noze trn a trn a trn.“ (Učitel zpívá první část písničky několikrát dokola.)

Jeník se na Marušku podíval a zeptal se: „Kde máš trn? Kde máš trn?“ Maruška se nadechla a zpívala dál (učitel zpívá celou píseň od začátku).

Maruška měla velké štěstí, že bolest nebyla tak obrovská. Jeníček trn z nohy vyndal, pomohl Marušce vstát a doprovodil jí zpět do chaloupky. Noha se od drobné ranky brzy zahojila a věřte děti nebo ne, od této chvíle už Maruška boty nikdy nezapomněla.

Dodnes si Maruška i všichni obyvatelé Růžetrnovic písničku o trní v noze prozpěvují, aby se už nikdy nic podobného nemohlo stát.

- b) Děti se po dovyprávění příběhu posadí do kolečka a učitel před ně předkládá opravdovou růži (povídání o souvislostech z děje příběhu).
- c) Děti si růži prohlížejí a poslouchají zpěv učitele.
- d) Děti si růži velmi opatrně předávají v kolečku (jsou předem upozorněny na zvýšenou opatrnost), každý si ji prohlédne a všichni společně zpívají písničku. Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** „Rozloučíme se s naší růžičkou tou samou písničkou, kterou si zpívala Maruška“ (společné opakování písně).

Zhodnocení realizace: Hlavními účastníky realizace nácviku písně byly mé dvě malé neteře předškolního věku (5 let, 6 let). Obě mají moc rády předčítání a vyprávění pohádek. Vzhledem k podmínkám, které jsme měly při realizaci k dispozici, jsem zvolila trochu odlišnou formu motivace k činnosti. Často s děvčaty pobýváme na naší zahradě, kde se růží vyskytuje dostatek. Proto jsem dívky vyzvala na procházku po zahradě, při které jsme jednu růži potkaly a zastavily se u ní. Vyprávěly jsme si o tom, jak jsou růže krásné, a jak moc se těšíme, až budou opět plné květů. Dívkám jsem nabídla, že jim povím jeden příběh, ve kterém se o růži vypráví. Po celou dobu vyprávění příběhu jsme seděly přímo u růže, dívky poslouchaly děj příběhu a zároveň pozorovaly přesně to, o čem se v něm vypráví. Po skončení příběhu byly již dívky schopné částečně se ke zpěvu přidat, ovšem

u mladší dívenky vznikl malý problém. Její řečový vývoj je sice vzhledem k věku na dobré úrovni, ale přesto měla při zpěvu nemalý problém s výslovností hlásky R. Četnost slova „trn“ je v písni vysoká. V kombinaci s rychlejším tempem zpěvu se tak dívka píseň hůře osvojovala. Neztrácela však odvalu ani odhodlání. Z náročných částí písni jsme si vytvořily improvizované logopedické cvičení, které dívka ve výsledku pomohlo. Další den už jsme si píseň zazpívaly u růže všechny společně.

7.9 Metodický list č. 9 – Spi, děťátko, spi

Lidová píseň: Spi, děťátko, spi (česká lidová píseň)

SPI, DĚŤÁTKO, SPI (Doprovod: Ad libitum)

Česká
Mírně

1. Spi, dě-ťát-ko, spi, za-vři o-čka svý! Pán Bůh bu-de
s te-bou spá-ti, an-dě-líč-ci ko-lé-ba-ti, spi, dě-ťát-ko, spi!

2. Spi, Jeníčku, spi, zamhuř očka svý,
až se vzbudíš zachvilíčku, dá ti mamička kašičku,
spi, Jeníčku, spi.

Obrázek 11: Notový záznam písně Spi, děťátko, spi (Jánský, 1994, s. 62)

Vhodné tematické zařazení: můj den, čas, režim dne

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 30 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí zvukomalby

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** výtvarný námět „Noční obloha plná hvězd“ pomocí odkrývací techniky na voskovém podkladu potřeným černou tuší
- **tělesná výchova:** průpravná cvičení a nácvik kolébky na zádech
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** knihy „Pohádky před spaním“ a „Pohádkové uspávančky“ (Zuzana Pospíšilová)
- **přírodovědně-matematické představy:** vymezení pojmu rok, měsíc, týden, den (režim dne, střídání dne a noci, důležitost spánku a odpočinku, zdravé životní návyky)

Pomůcky: panenka v zavinovačce nebo v kolébce, klavír/flétna

Postup:

- **motivace:** „Podívejte, děti, kdo to leží v kolébce? Zkuste si lehnout kolem kolébky, zavřete si oči, zhluboka dýchejte a zaposlouchejte se.“

- **hlavní činnosti:**
 - a) Učitel obchází kolem dětí a na vokál (la, la či jiný) zpívá melodii písničky. Opakuje dvakrát.
 - b) Učitel se ptá dětí, jaká byla tato melodie. Dává návrhy a vyčkává na úsudek dětí: „Je to veselá melodie? Je to rychlá melodie? Je to smutná melodie? Je to melodie, kterou by mohli zpívat vojáci? Je to melodie, kterou by mohl zpívat velký ubručený medvěd? Je to pomalá melodie? Je to líbezná melodie?“
 - c) Učitel se dětí ptá, o čem by mohla tato melodie vyprávět. Nechává prostor pro návrhy dětí. Všechny návrhy ocení. „Dobře poslouvejte, já vám melodii zazpívám znovu, teď i s příběhem.“
 - d) Učitel píseň zazpívá a následně děti vyzve, aby se posadily do kroužku kolem kolébky.
 - e) „Tato písnička je stará ukolébavka, která se zpívala dětem před usínáním. Co myslíte, zkusíme ukolébavku zazpívat miminku, aby se mu lépe usínalo?“
 - f) Zpíváme písničku, děti si po kruhu předávají miminko, každé dítě ho pohladí. Píseň zpíváme několikrát, dokud se nevystřídají všechny děti alespoň dvakrát. Následně můžeme pokračovat některou z dalších navrhovaných činností, k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden (především v lehárně před odpočinkem dětí).
- **reflexe:** „Zdá se, že miminko nám krásně usnulo. Uložíme ho zpět do kolébky a popřejeme mu dobrou noc. Na rozloučenou mu ještě zazpíváme.“

Zhodnocení realizace: Realizace nácvičku této písně probíhala v improvizčních podmínkách. Na zvukomalebnou činnost jsem si pozvala svého malého synovce (5 let) a dvě neteře (5 let, 6 let). Všechny děti jsou velmi temperamentní a pohromadě tvoří dynamickou skupinu. Přesto je však motivace s miminkem v kolébce dokázala ztišit a upoutala jejich pozornost. Při usuzování o typu melodie se projevila jistá dávka jejich subjektivního vnímání. Každý z nich vnímal melodii jinak a shoda nastala pouze v případech, kdy se jednalo o určení melodie s vojenským motivem. Po všech dalších činnostech děti dokázaly píseň zazpívat samy, pouze za doprovodu flétny.

7.10 Metodický list č. 10 – Travička zelená

Lidová píseň: Travička zelená (česká lidová píseň)

Česká **TRAVIČKA ZELENÁ** (Doprovod: 4)

Vesele

1. Travička ze-le-ná, to je moje po-tě-še-ní, travička ze-lená,
to je mo-je pe-ří-na. Jak jen z ja-ra začne pučit, nechci já se
doma mučit. Tra-vič-ka ze-le-ná, to je mo-je pe-ří-na.

2. Travička zelená, to je moje potěšení, Když si smyslím, na ni sednu,
travička zelená, to je moje peřina. když si smyslím, na ni lehnu:
Travička zelená, to je moje peřina.

Obrázek 12: Notový záznam písně Travička zelená (Jánský, 1994, s. 71)

Vhodné tematické zařazení: jaro, léto, rostliny, ekologie

Věk dětí: 3-5 let

Časová dotace: 45 minut

Cíl: dítě se seznámí s lidovou písní pomocí tvořivé grafomotoriky (čáry)

Další navrhované činnosti a podněty k možnému propojení s oblastmi:

- **výtvarná výchova/pracovní činnosti:** tvorba herbáře drobných květin. Výtvarný námět „Tráva kam se podívám“ pomocí soudobé netradiční techniky – bičomalba (švihání provázkem namočeným v temperové či akrylové barvě, tvoření barevných stop na papíře pomocí gest a pohybu rukou).
- **tělesná výchova:** pohybová hra „Na včeličky“, pohybová hra „Na déšť a semínka“ – semínka rostou pomalu ze země tak, jak dobře je deštěk (hudba či zpěv paní učitelky) zalévá, opičí dráhy – „Překážky v lese“
- **jazykově-literárně-dramatická výchova:** příběh Módní přehlídka na louce z pohádkové knihy „Hrajeme si a zpíváme s pohádkou“ (Eva Hurdová, Pavel Jurkovič), „Pohádky z lesa“ (Lenka Jakešová), „Pohádky z rozkvetlé louky“ (Gabriela Kopcová), obrázková kniha „Tradiční české jaro“ (Josef Lada)

- **přírodovědně-matematické představy:** seznámení s procesem klíčení a růstu rostliny, jarní rostliny, byliny a jejich kouzlo, ekosystém, biotop, les, louka a jejich obyvatelé

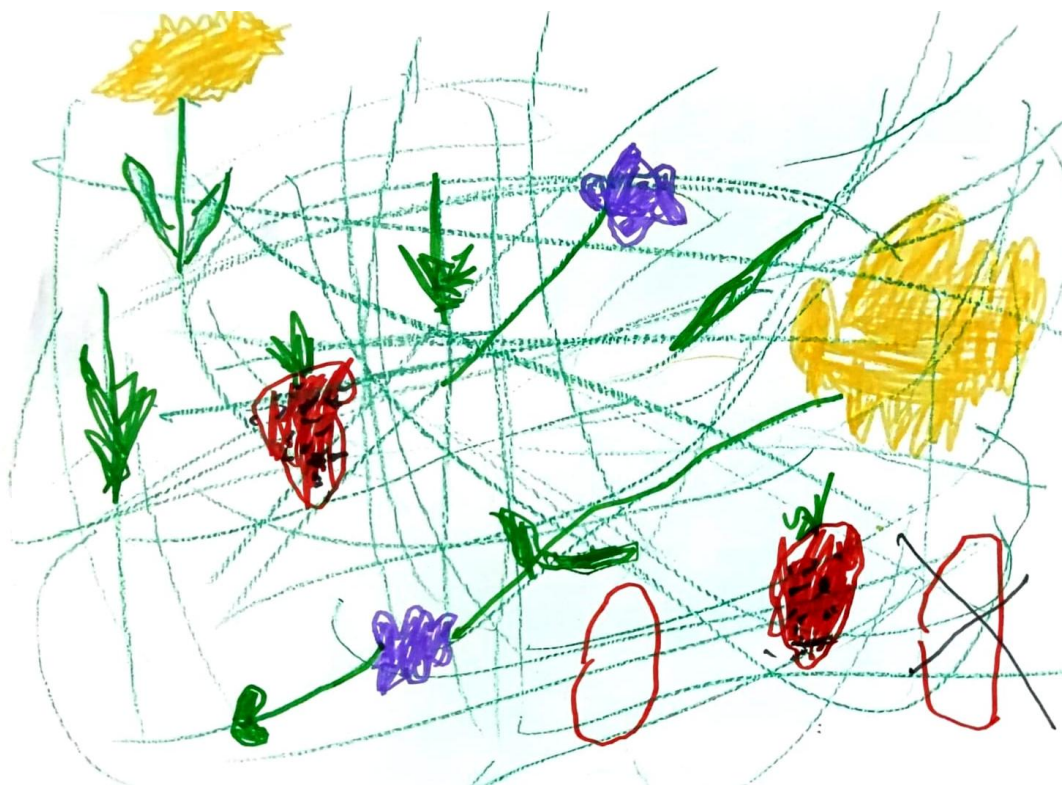
Pomůcky: papír/čtvrtka A4, pastelky, fixy, obrázky jarních rostlin, klavír (případně jiný hudební nástroj)

Postup:

- **motivace:** „Dnes ráno, když jsem šla do školky, zahlédla jsem na zahrádce něco nádherného. Víte, co by to mohlo být, když už nám jaro klepe na okénko? Dám vám malou nápovědu. Mají různé barvy i tvary, některé už krásně voní, a dokonce mají i společnou peřinku. Přesně takovou, o jaké se zpívá i v jedné písničce.“
Dá se předpokládat, že děti tuto písničku dobře znají. Přesto však učitel zahraje na klavír nejdříve jen její melodii a ptá se, kdo píseň zná. Poté píseň zahraje, zazpívá a motivuje děti ke grafomotorickému tvoření.
„Které květiny bys chtěl mít na své travičce? Zkusíme si každý vytvořit svou rozkvetlou zahrádku plnou květin. Nejdříve však musíme zasadit její semínka a počkat, až povyrostou. Nebo si to můžeme vyzkoušet hned a tady ve školce!“
- **hlavní činnosti:**
 - a) Každé dítě má před sebou papír či čtvrtku a má k dispozici pastelky a fixy.
 - b) Nejdříve provádíme grafomotorický uvolňovací cvik s pastelkou ve vzduchu (tvoříme čáry ve vzduchu, pohyb vychází z ramenního kloubu). To samé následně převádíme na papír.
 - c) Za hudebního a zpěvného doprovodu písně učitele děti kreslí na papír čáry všemi směry dle rytmu písně. Čáry jsou tvořeny jednotažně, nepřerušovaně a po celém papíře. Dbáme na vystřídání rukou.
 - d) Píseň opakujeme alespoň dvakrát za sebou.
 - e) Po dokončení činnosti učitel děti vybízí k vyhledávání a dokreslování jarních rostlin do již vzniklého podkladu (např.: sedmikráska, tulipán, narcis, talovín).
Po dokončení kresby učitel písničku dětem představí, znovu zahraje a zazpívá a vyzve děti, aby se postupně přidávaly. Následně můžeme navázat některou z dalších navrhovaných činností a k písničce se průběžně vracíme po celý den, týden.

- **reflexe:** „Vzniklo nám tu tolik krásné travičky a květin, že by byla škoda si o nich ještě jednou nezaspívat. Zkusíme to pak ještě jednou i venku na opravdové zahrádce, aby se květinám dobře dařilo a měly dost síly na růst.“

Zhodnocení realizace: Návčik lidové písně byl realizován s pětiletým chlapcem, který měl již s tvořivou grafomotorikou zkušenost z předchozího dne. Částečně věděl, co ho čeká a na činnosti se těšil. Písničku poznával již při prvotním přehrání její melodie. Grafomotorický prvek čar nedělal chlapci značné obtíže. Při vyhledávání a dokreslování květin bylo hezké pozorovat, že dítě vnímá podklad zelených čar opravdu jako travičku z písničky. Přál si, aby na jeho travičce byla fialka a talovíny, které se ve výsledku podobaly spíše pampeliškám. Na základě vlastního přání chlapce dokreslil ještě jahody, které má rád a které mohou v trávě také být. Při dokreslování rostlin jsem na klavír nehrála, povídali jsme si o jaru, jarní přírodě a samotných rostlinách.

Obrázek 13: Tvořivá grafomotorika chlapce, Liberec, 26.3.2021

8 Závěr

Dominantní podstatou celé bakalářské práce byla bezpochyby česká lidová píseň. V teoretické části byl charakterizován její význam, přínos a chronologický vývoj, který je úzce spjat s historií naší země. Dále bylo na lidovou píseň nahlíženo jako na důležitého zprostředkovatele všech hudebních činností v předškolním vzdělávání, který blahodárně napomáhá ke komplexnímu rozvoji osobnosti dítěte.

Rovněž tak základy celé praktické části byly budovány právě na lidové písni, které byly pomocí tvořivých činností rozpracovány a následně využity pro nácvik lidové písně u dětí předškolního věku. Za pomoci těchto činností vzniklo 10 metodických listů, které nabízejí možnost vyzkoušet realizaci nácviku písně v mateřské škole jinak než tradičním způsobem.

Cíle, ke kterým směřovala tvorba celé bakalářské práce, byly naplněny částečně. Samotná tvorba metodických listů s netradičním nácvikem lidové písně proběhla úspěšně a k mému potěšení zároveň značně obohatila můj dosavadního profesní, ale i osobní rozvoj. S ohledem na nepříznivý vývoj a přísné vládní restrikce spojené s koronavirovou pandemií, došlo před plánovanou realizací metodických listů v MŠ U Bertíka k plošnému uzavření všech mateřských škol. Vlivem těchto faktorů tak nemohlo dojít k realizaci nácviku písní v takové míře, v jaké bylo prvotně plánováno.

Po všech úvahách o možnostech, jak s danou situací pracovat, jsme se společně s vedoucí práce rozhodly nácvik písní realizovat alespoň v improvizovaných podmínkách, tedy za pomoci a účasti dětí předškolního věku z řad mé rozsáhlé rodiny a známých. Původní, bezvýhodně a marně vypadající situace, tak byla zachráněna. Ukázalo se, že všechny nácviky lidových písní, mimo jednu, která nemohla být z kapacitních důvodů realizována, dopadly úspěšně a přínosně pro všechny zúčastněné. Největší obohacení jsem pozorovala právě na samotných dětech, které projevovaly značnou náklonnost ke všem hudebním činnostem již v průběhu nácviku písní, ale i dlouhou dobu po něm.

Za důležitý výsledek mé snahy a podstaty této práce považuji ten, že se podařila prokázat nepopíratelná účinnost, význam a efektivita využívání netradičních postupů při nácviku lidových písní. Zároveň také z bakalářské práce vyplývá fakt, že hudební výchova a hudební činnosti nabízejí nespočet rozmanitých, nápaditých a tvořivých

podnětů a příležitostí ke komplexnímu a harmonickému rozvoji osobnosti dítěte, a to nejen předškolního věku.

Nabízí se myšlenka, zda by se úspěšnost realizace nácviku písně formou tvořivých aktivit dostavila i v případě, že by se pracovalo s písni umělou. Krásy lidové slovesnosti a lidové písně jsou však důležitou a neoddělitelnou součástí naší kultury, kterou je třeba znát, vážit si jí a následně předávat další generaci, která z ní bude mít potěšení.

Seznam bibliografických zdrojů

BUBENÍČKOVÁ, Z., 2008. *Rétorika*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, ISBN 978-80-7372-358-3.

DVOŘÁKOVÁ, H., 2002. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-693-4.

HALASOVÁ, J., VELANOVÁ, A., 1995. *Breviář k hudební výchově*. Brno: Učebnice a knihy Jitka Spiesová.

HLAVÁČKOVÁ, I., 1998. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-232-7.

JÁNSKÝ, P., 1994. *Já, písnička. Zpěvník pro žáky základních škol I. díl*. Cheb: MUSIC CHEB. ISBN 80-85925-01-X.

KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H., 1989. *Hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7066-035-X.

KŘÍŽOVÁ, Ž., 2017. *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN: 978-80-7496-343-8.

KUBECOVÁ, M., PEHELOVÁ, M., SLAVÍKOVÁ, M., RŮŽIČKOVÁ, V., VÁŇOVÁ, H., 2017. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-332-2.

KULHÁNKOVÁ, E., 2010. *Hudebně pohybová výchova*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-730-5.

KULHÁNKOVÁ, E., 2015. *Písničky a říkadla s tancem*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0994-2.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1284-0.

LIŠKOVÁ, M., 2006. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 80-86307-26-3.

NÁDVORNÍKOVÁ, H., et al., 2014. *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-163-2.

RAKOVÁ, M., ŠTÍPLOVÁ, L., TICHÁ, A., 2009. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-543-1.

RAKOVÁ, M., ŠTÍPLOVÁ, L., TICHÁ, A., 2012. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0067-1.

SLANÁ, M., 2010. *Kdo si hraje, ten je zdravý. Rozvíjení hudebnosti, fantazie a tvořivosti žáků v předškolním věku, s cílenou přípravou ke klavírní hře a hře na jiný hudební nástroj*. 2. vyd. Brno: Lynx. ISBN 978-80-86787-20-6.

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A., 2012. *Hrajeme si s písničkou*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0097-0.

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A., 2013. *Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0527-2.

TICHÁ, A., 2005. *Učíme děti zpívat: Hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-916-X.

TICHÁ, A., RAKOVÁ, M., 2014. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0629-3.

TYLLNER, L., VEJVODA, Z., 2019. *Česká lidová píseň: historie, analýza, typologie*. 1. vyd., Praha: Bärenreiter. ISBN 978-80-86385-39-6.

VILÍM, V., 1922. *Národní písničky: Výbor písní lidových i znárodnělých s hymnami národů*. 5. vyd. Praha: nákladem vlastním.

ZEZULA, J., JANOVSÁ, O., 1987. *Hudební výchova v mateřské škole: Metodika*, Praha: SPN.

Seznam internetových zdrojů

LIŠKOVÁ, M., 2013. Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání. *Metodický portál: RVP: Články* [online]. 26.03.2013 [vid.5. 3. 2021]. ISSN 1802-4785. Dostupný z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/16933/HUDEBNI-CINNOSTI-PRO-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-NACVIK-PISNI.html>>

MŠMT, 2018. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, [online], [vid. 5. 2. 2021]. Dostupný z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

SLAVÍKOVÁ, M., 2012. Hudební vývoj dítěte v předškolním věku. *Metodický portál: RVP: Články* [online]. 13. 03. 2012 [vid. 28. 1. 2021]. ISSN 1802-4785. Dostupný z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>